III.

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027
svýhledem do roku 2030

Knihovny – pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury

Obsah

Úvod - Knihovny – pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury
Česká republika v roce 2030 1
Knihovny a jejich podíl na udržitelném rozvoji České republiky 2

A. Analytická část

PEST analýza 3

Politické faktory 3
Ekonomické faktory 5
Společenské faktory 6
Technologické faktory 8

Sektorová (vnitřní) analýza 9
Zaměstnanci 9
Knihovní fondy 11
Technologie 12
Prostory knihoven 13
Procesy, řízení 14
Marketing a komunikace 14

SWOT analýza 16

B. Strategická část

I. Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit 20
Vize 2030 21
Teze 21
Strategické cíle 22

II. Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce 23
Vize 2030 24
Teze 24
Strategické cíle 25

III. Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství 26
Vize 2030 27
Teze 27
Strategické cíle 28

C. Implementace Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2021 - 2027 s výhledem do roku 2030 30
Přehled opatření k naplnění strategických cílů
a) Knihovny jako komunitní, vzdělávací a kulturní centra 30
b) Informační služby knihoven v analogovém a digitálním prostředí 35
c) Trvalé uchování tradičních knihovních dokumentů 40
d) Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách 42
e) Vzdělávání pracovníků knihoven 43

Seznam prioritních opatření – realizátor Národní knihovna ČR 46

Seznam prioritních opatření – realizátor Moravská zemská knihovna 48

D. Přehled rizik 50

Použité zkratky 61
Slovník pojmů 63
Seznam zdrojů 67

Přílohy

Č. 1 - Střednědobý výhled návrhu státního rozpočtu v letech 2021-2023 kapitoly Kultura – 334

Č. 2 - Průběžná zpráva o plnění Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 v letech 2017 a 2018

Základní informace o strategii

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021-2027 je dokument navazující na Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017 - 2020, kterou vzala vláda na vědomí usnesením ze dne 23. listopadu 2016 č. 1032.

Jejím úkolem je zapojit systém knihoven do Strategického rámce Česká republika 2030. Je dokumentem obecné povahy, zastřešující různorodý systém knihoven, jejichž provozovateli jsou obce, kraje, státní instituce i soukromé subjekty. V Koncepci je formulována základní vize rozvoje systému knihoven v rámci tří základních pilířů: Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit, Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce a Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství.

- I. Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit
  V rámci pilíře I. budou podporovány aktivity, směřující k rozvoji potenciálu knihoven jako komunitních center včetně adekvátního prostorového, technologického a materiálního zázemí a personálního zajištění.
- II. Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce

  V rámci pilíře II. budou podporovány aktivity k posílení vzdělávací funkce knihoven a kooperace knihoven se školami.

- III. Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství
  V rámci pilíře III. budou podporovány aktivity, které umožňují zprostředkování kulturního a vědeckého bohatství v analogové i digitální podobě všem uživatelům.

Analytická část zahrnuje PEST analýzu, sektorovou (vnitřní) analýzu a SWOT analýzu, které pojednávají oblast knihoven z hlediska vlivu vnějšího prostředí i vnitřních faktorů i příležitostí a rizik. Strategická část obsahuje vizi rozvoje do r. 2027 ve členění výše uvedených tří pilířů, k nimž jsou přiřazeny teze a strategické cíle. Realizační část představují implementační opatření - aktivity a dílčí projekty nezbytné pro splnění cílů.

Přestože knihovny mají různé specializace, priority a liší se i svými cílovými skupinami, fungují na totožných principech, vycházejících ze zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, v platném znění (knihovní zákon) a dokáží spolu efektivně spolupracovat a hledat synergická řešení soudobých společenských, kulturních, ekonomických i environmentálních výzev.

Knihovny – pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury

Česká republika v roce 2030[1] - vize a kontext pro strategické směřování knihoven

Česká republika je soudržnou společností vzdělaných, odpovědných a aktivních obyvatel. Společnost je soudržná díky funkčním rodinám a participujícím komunitám, důstojné práci, dostupné kvalitní zdravotní a sociální péči, rovnému přístupu ke kultuře a efektivnímu vzdělávacímu systému, který umožňuje každému dosáhnout individuálního maxima vzdělání a podporuje rozvoj přenositelných kompetencí. Lidé žijící v této společnosti dávají přednost zdravému životnímu stylu, žijí ve zdravém prostředí a upřednostňují uvědomělou spotřebu. Materiální i nemateriální potřeby jednotlivce jsou naplňovány za předpokladu minimalizace environmentálních dopadů a sociálního vyloučení.

Ekonomika České republiky cíleně snižuje svou materiálovou a energetickou náročnost. Hospodářské instituce zajišťují dlouhodobý růst ekonomiky postavený na podnikavosti, inovacích, tvůrčích schopnostech lidí, oborech s vyšší přidanou hodnotou, na oběhovém hospodářství, nízkouhlíkových technologiích, robotizaci a digitalizaci a opírá se o odolnou a kvalitní infrastrukturu. Stojí na principech sociálně-tržního hospodářství, jehož základní vlastností je spolupráce a koordinace mezi veřejným, podnikatelským a neziskovým sektorem. Veřejné finance zajišťují, že zdroje na realizaci veřejných politik jsou dostatečné a efektivně vynaložené.

Zemědělství, lesní a vodní hospodářství berou ohled na přírodní limity a globální změnu klimatu – zlepšují stav půd, zpomalují odtok vody z krajiny a napomáhají udržení biologické rozmanitosti. Také rozvoj sídel a technické, zejména dopravní infrastruktury probíhá s maximálním ohledem na udržení a posilování ekosystémových služeb poskytovaných krajinou.

Odpovědné využívání území vytváří podmínky pro vyvážený a harmonický rozvoj obcí a regionů, zvyšuje územní soudržnosti, usměrňuje suburbanizační trend a omezuje vynucenou mobilitu. Města a obce vytvářejí předpoklady pro udržení a zvyšování kvality života svého obyvatelstva. Ve všech směrech kompetentní veřejná správa otevřeně komunikuje s občany a zapojuje je systémově do rozhodování a plánování. Sídla jsou adaptována na změnu klimatu.

Česká republika jako sebevědomý a kooperativní člen mezinárodního společenství přispívá svou domácí i zahraniční politikou k prosazování hodnot a principů udržitelného rozvoje v EU a ve světě.

V České republice se vládne demokraticky a současně dlouhodobě efektivně. Struktura rozhodování je odolná, pružná a inkluzivní. Občané a občanky participují na rozhodování o věcech veřejných a stát jim k tomu vytváří vhodné podmínky. Veřejná správa prostřednictvím veřejných politik dlouhodobě zvyšuje kvalitu života obyvatel České republiky a naplňuje cíle udržitelného rozvoje.

1 Strategický rámec Česká republika 2030, s. 27, 51, 67, 75, 91 a 99.

Knihovny a jejich podíl na udržitelném rozvoji České republiky

Česká republika disponuje v mezinárodním srovnání výjimečně hustou knihovní sítí[2], zahrnující přes 6000 knihoven a jejich poboček, které poskytují veřejné knihovnické a informační služby ve smyslu zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), v platném znění Jedná se o dědictví *Zákona o veřejných knihovnách obecních*[3] z roku 1919, který nařídil každé politické obci zřídit veřejnou knihovnu. Tento systém dodnes představuje mimořádnou příležitost pro rozvoj České republiky.

Systém knihoven je různorodý – jejich zřizovateli (provozovateli) jsou obce, kraje, státní instituce i soukromé subjekty. Knihovny mají různé specializace, priority a liší se i svými cílovými skupinami. Přesto spolu dokážou efektivně spolupracovat a hledat synergická řešení soudobých společenských, kulturních, ekonomických i environmentálních výzev.

Údaje k 31.12.2018

	Knihovny počet	**Pobočky počet**	**Knihovní fond v tis.**	**Čtenáři v tis.**	**Výpůjčky v tis.**	**Výdaje na nákup informačních zdrojů v tis. Kč**	**Zaměstnanci - úvazky**
Národní knihovna ČR	1		7 358	22	470	24 132	463
Moravská zemská knihovna	1		4 237	20	624	10 260	181
Krajské knihovny	13		14 951	314	11 285	64 217	1 307
Knihovny provozované obcí	5 302	891	37 814	1 017	40 326	244 142	3 338
Zdravotnické knihovny	115		2 465	59	697	73 537	268
Knihovny vysokých škol	69		12 062	410	1 457	361 338	813
Knihovny Akademie věd ČR	60		3 848	17	73	x	229
Knihovny muzei a galerií	236		8 988	27	247	9 720	316
Ostatní specializované knihovny	93	4	6 441	90	518	489 349	449
CELKEM	**5 891**	**895**	**98 174**	**1 976**	**55 697**	**787 835**	**7 364**

Zdroj: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Národní lékařská knihovna, Asociace knihoven VŠ, Knihovna Akademie věd ČR, v.v.i.

2 QUICK, Susannah a kol., Cross-European survey to measure users' perceptions of the benefits of ICT in public libraries, s. 12.

3 Zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních a navazující předpisy

Knihovny jsou demokratickou platformou veřejného dialogu a participace občanů; jsou nedílnou součástí sociální infrastruktury, která posiluje soudržnost komunit. Významně podporují vědeckou práci, inovace, formální i neformální vzdělávání a mají zásadní a nezastupitelnou roli v procesu celoživotního učení. Jsou klíčovými kulturními institucemi v obcích, městech či regionech, kde nejen zajišťují rovný přístup ke kulturnímu dědictví národa i celé civilizace, ale rovněž inspirují a podporují rozvoj současné kultury a umění. Ve všech těchto rolích se již dnes knihovny výrazně podílejí na udržitelném rozvoji České republiky a činí tak navíc s mimořádnou ekonomickou efektivností. Světové i české výzkumy ukazují, že veřejné prostředky vynaložené na činnost knihoven mají návratnost v řádu stovek procent.[4]

A. Analytická část

PEST analýza

Politické a legislativní faktory

Role knihoven je úzce svázána se svobodou a demokracií. Knihovny jsou nástrojem kulturní politiky státu, a tím jsou závislé na politické kultuře státu. Stát připravuje řadu opatření, která mají zajistit na jedné straně vzrůst významu regionů, na straně druhé zapojení těchto regionů do celospolečenských procesů. Ze strany veřejné správy nejsou knihovny dlouhodobě vnímány jako významné instituce a jejich vyjednávací pozice proto není vysoká[5]. To se projevuje ve všech aspektech činnosti knihoven, jak v ekonomickém zabezpečení činnosti, tak v mzdovém ohodnocení zaměstnanců. Veřejné knihovny většinou nejsou zakotveny ve strategických materiálech rozvoje jednotlivých resortů (kromě MK), krajů ani obcí, čímž není využit potenciál knihoven jako informačních institucí v oblasti zapojení veřejnosti do demokratických procesů. Neutrální prostředí knihovny je ideálním prostorem pro rozvoj principů participace na rozvoji občanské společnosti. Tento potenciál není provozovateli knihoven plně využíván.
České knihovny se mohou – na rozdíl od řady jiných zemí – opřít o speciální zákon[6], který knihovnu definuje jako zařízení, v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby jím vymezené. Ten však nezakotvuje vzdělávací roli knihoven, zejména v oblasti podpory jednotlivých typů gramotností (čtenářská, digitální, mediální). Jde o důsledek kompetenčního zákona, který oblast vzdělávání svěřil primárně ministerstvu školství (MŠMT), zatímco knihovny zařadil do gesce ministerstva kultury (MK). V důsledku tohoto dělení ekonomicky významné programy na podporu vzdělávání zpravidla s knihovnami nepočítají a někdy se dokonce objevují pochybnosti, zda vůbec lze knihovny považovat za vzdělávací instituce.
Spolupráce škol, vzdělávacích institucí a knihoven nemá dosud společný rámec ve strategiích MŠMT a MK. Knihovny většinou nejsou uváděny v koncepčních materiálech MŠMT, nejsou vnímány jako relevantní vzdělávací instituce, jen výjimečně jsou zmiňovány v klíčových kurikulárních dokumentech – rámcových vzdělávacích programech. Velmi okrajově je role knihoven jako aktéra neformálního vzdělávání a celoživotního učení naznačena v *Hlavních směrech vzdělávací politiky 2030+*. Přitom je nepochybné, že knihovny stejně jako školy nejen že rozvíjejí gramotnosti a kompetence žáků pro život v 21. století, ale již na lokální úrovni také výrazně přispívají ke snižování sociální exkluze a nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání[7].

---

4 MĚSTSKÁ KNIHOVNA V PRAZE, ROI: Měření efektivity vynaložených prostředků ve veřejné knihovně

5 Viz např. příl. č. 2: Průběžná zpráva o plnění Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2017 – 2020 v letech 2017 a 2018, opatření 2.7 Rozvíjet regionální funkce knihoven, s. 35 ad.

6 Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)

7 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, Hlavní směry vzdělávací politiky ČR 2030+

Absence systémové spolupráce knihoven a škol je způsobena jednak nezájmem managementu škol, jednak praktickými překážkami[8], na něž taková spolupráce naráží, např. rozsahem a kvalitou nabídky ze strany knihoven. V řadě případů se daří překážky překonávat díky vůli společného zřizovatele v případě, kdy školu i knihovnu provozuje stejný subjekt samosprávy. Pokud však mají instituce různé zřizovatele, může být spolupráce obtížná.

Oblast celoživotního a občanského vzdělávání není v České republice dostatečně legislativně zakotvena. I iniciativy v této oblasti probíhají nekoordinovaně a vzhledem k roztříštěnosti aktivit i bez potřebných synergií. Legislativní oporu má jen profesní vzdělávání (MPSV), ostatní oblasti, zejména občanské vzdělávání, jsou řešeny spíš dílčími, vzájemně nekoordinovanými projekty. To na jedné straně pro knihovny představuje zajímavou příležitost určitého převisu poptávky nad nabídkou, na druhé straně tato situace komplikuje podporu a zabezpečení takových aktivit. Dosud neexistuje meziresortní spolupráce mezi MK a MŠMT, případně dalšími resorty, alespoň na úrovni memorand.

Kromě knihovního zákona činnost knihoven významně ovlivňují další zákony, např. legislativa týkající se povinného výtisku, ochrany osobních údajů, autorského práva a další.

Novela autorského zákona (č. 121/2000 Sb.) provedená zákonem č. 102/2017 Sb. přinesla institut rozšířené kolektivní správy umožňující poskytnutí licence k některým způsobům užití děl knihovnami, zapsanými v evidenci knihoven, kterou vede MK dle knihovního zákona. V roce 2019 byla uzavřena kolektivní hromadná licenční smlouva mezi Národní knihovnou ČR a kolektivními správci práv DILIA a OOA-S, která umožňuje zpřístupnit prostřednictvím knihoven digitalizované dokumenty nedostupné na trhu (digitalizované knihy a periodika vydaná na území České republiky do roku 2007). Základní služba – čtení dokumentu – je pro knihovny a uživatele bezplatná. Tím dochází ke zpřístupnění významné složky kulturního a vědeckého dědictví.

Směrnice (EU) 2019/790 o autorském právu na jednotném digitálním trhu a po provedení implementace také budoucí novela AZ přinese širší úpravu rozšířené kolektivní správy pro licencování děl nedostupných na trhu. Zatímco stávající právní úprava přijatá novelou AZ z roku 2017 se týká pouze knih a časopisů nedostupných na trhu, nová úprava by se měla vztahovat na jakýkoli autorsko-právně chráněný obsah, tj. např. také na mapy, grafiky, plakáty, pohlednice, zvukové dokumenty atd. (jak je uvedeno příkladmo ve strategické části Koncepce v kapitole „III. Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství“ na str. 26 ve třetím odst.). Nová právní úprava umožní knihovnám na základě licenčních smluv uzavřených s kolektivními správci práv zpřístupňovat díla nedostupná na trhu online v rámci celé EU a států EHP.

V celosvětovém kontextu dochází ke změně paradigmatu ve vědeckém publikování. Zvyšuje se důraz na otevřený přístup nejen k publikacím, ale i k výzkumným datům v silné vazbě na rozvoj technologií. Koncept otevřené vědy, občanské vědy a otevřeného vzdělávání zdůrazňuje potřebu propojení výzkumných institucí, terciárního vzdělávání a paměťových institucí včetně knihoven všeho typu. Ačkoli Česká republika přistoupila k řešení této komplexní problematiky a jednotlivé národní strategické dokumenty jsou postupně implementovány do praxe a v dosahu své působnosti připravují české prostředí na cílovou vysoce komplexní změnu, je nutné konstatovat, že v rychlosti celkové implementace Česká republika mírně zaostává jak za rozvinutými zeměmi, tak vůči Polsku či Maďarsku.

Rozvoj internetu a ICT je provázen stále rostoucím počtem elektronických publikací, které jsou digitální svým původem (tzv. born-digital). Jedná se o dokumenty publikované na webu, e-knihy apod., které tvoří významnou složku kulturního a vědeckého dědictví. Úkol knihoven v této oblasti je obdobný jako v případě tištěných dokumentů, tj. shromažďovat je, zpracovávat, dlouhodobě uchovávat a následně zpřístupňovat veřejnosti. Pro oblast dlouhodobé ochrany digitálních dat dosud nejsou vytvořeny legislativní a technické podmínky a programové a personální kapacity. Legislativní úprava elektronického povinného výtisku je v současné době projednávána Poslaneckou sněmovnou.[9] Jedná se o první krok v této oblasti, do budoucna bude třeba zabezpečit uchování celé škály současné produkce

8 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, Metodický výklad MŠMT k novele zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících

tvůrčího obsahu: interaktivní obsah (hry, včetně interaktivních naučných obsahů) a audiovizuální dokumenty, nejsou-li českým kinematografickým dílem (např. on-line přílohy tištěných publikací), pravděpodobně i další AV-produkty vysokých škol, ústavů, nevládních organizací apod.
Důsledkem dlouhodobého podceňování role knihoven jsou i jejich nedostatečné prostorové podmínky. Týká se to i prostorové situace Národní knihovny ČR, která neodpovídá nárokům kladeným na nejvýznamnější knihovny v evropském i světovém měřítku a neodpovídá ani jejím zákonným a metodickým povinnostem.

Ekonomické faktory

Knihovny nejsou z podstaty komerčními organizacemi, ale plní veřejnou službu, a jsou tím zcela závislé na příspěvku zřizovatele. Přidělený rozpočet obvykle pokrývá zejména mandatorní výdaje a nereaguje pružně na aktuální potřeby. Objemy finančních prostředků vyčleněných na správu, ochranu a budování knihovních fondů stagnují, a knihovny tak musí často rezignovat na rozvoj a obnovu materiální i technologické základny, které jsou pro jejich moderní služby zásadní. Tento problém se týká nejen lokální, ale i centrální úrovně. Finanční zabezpečení tzv. centralizovaných služeb, které poskytuje Národní knihovna ČR celému systému knihoven, není dostačující. Komplikované bývá získání finančních prostředků na nové činnosti, které vyplývají např. z autorského zákona nebo v souvislosti se schválením nové legislativní úpravy elektronického povinného výtisku. [55]
Makroekonomové pro r. 2020 avizovali stagnaci či regres ekonomické úspěšnosti společnosti, což vytváří prostor pro růst významu center občanské společnosti, sociální práce, kultury a vzdělávání. Ekonomický přínos knihoven pro stát není veřejnou správou dostatečně reflektován. Platové podmínky v knihovnách jsou trvalou hrozbou personálního oslabení knihoven především u mladších zaměstnanců či v případě specializovaných pozic. Knihovny nemohou zejména ve větších městech konkurovat na trhu práce. Další zvýšené náklady plynou ze zastaralé infrastruktury budov využívaných knihovnami, jejich vysoké energetické náročnosti a zvyšujících se požadavků na ochranu tradičních i virtuálních dokumentů, technologií i lidí proti požárům, živelným katastrofám a teroristickým útokům.

Podpora knihoven je závislá na hospodářských cyklech. Nejsou vytvořeny zdroje a nástroje pro stabilní vícezdrojové financování komunitních a vzdělávacích rolí knihoven, v tomto smyslu absentuje i meziresortní spolupráce, viz politické faktory. Chybí systematická podpora rozvoje knihoven jako vzdělávacích, občanských a komunitních institucí ze státního, krajských a obecních rozpočtů.
Pozitivní skutečností je, že knihovny mohou využívat prostředky z existujících dotačních programů Ministerstva kultury, případně z dotačních programů zaměřených na podporu výzkumu a vývoje, které využívají vysokoškolské a specializované knihovny a knihovny se statusem výzkumné organizace. Účelové financování napomůže ke vzniku nových metod, nástrojů a postupů, ale obtížné bývá zajistit jejich implementaci, udržitelnost a nutný rozvoj v rámci běžného příspěvku na provoz.
Pro knihovny v malých obcích je mimořádně důležitá podpora regionálních funkcí knihoven, kterou financují kraje a zajišťují krajské knihovny prostřednictvím pověřených knihoven. Nedostatkem je, že rozsah podpory byl v některých krajích výrazně snížen oproti původní alokaci prostředků ze státního rozpočtu, což je příčinou rozdílné kvality služeb knihoven.[10]
Na celostátní úrovni chybí podpora prostorového zajištění komunitních funkcí v obcích (na rovině funkční architektury, tj. např. bezbariérovost), přičemž potřebnost takových prostor se zvyšuje. Velmi pozitivně působí podpora vybavování rekonstruovaných knihoven v Jihomoravském a Olomouckém kraji.
Trendy související s rozvojem technologií vedou k nutnosti přizpůsobovat prostředí, ve kterém probíhá vzdělávání, a také ke změně vzdělávacího obsahu i způsobu jeho předávání[11]. Pokud taková

9 Stav k únoru r. 2020: Novela knihovního zákona (č. 257/2001 Sb.), zákona o neperiodických publikacích (č. 37/1995 Sb.) a tiskového zákona (č. 46/2000 Sb.).

10 Výroční zprávy o výkonu regionálních funkcí v ČR

11 OECD, Centre for Educational Research and Innovation, Trends Shaping Education 2019

transformace proběhne úspěšně, povede k ekonomickému rozvoji společnosti, vzniku nových pracovních míst a celkovému zlepšení kvality života. Pokud se nezdaří, dojde k dalšímu prohlubování nesouladu v potřebných znalostech a dovednostech, a tím i k větší nerovnosti a polarizaci společnosti[12]. Předpokládá se, že v ČR bude do 5 let část především rutinních dovedností nahraditelná technologiemi u 1,3 milionů zaměstnanců a do 15 let u 2,2 milionu zaměstnanců[13]. *Národní strategie rozvoje umělé inteligence v ČR*[14] podtrhuje klíčovou roli vzdělávání v proměně ekonomiky a společnosti a vyzdvihuje nutnost změny vzdělávacího systému i rozvoje celoživotního vzdělávání. Oblast vzdělávání je v České republice obecně považována za prioritu přispívající k udržitelnému ekonomickému rozvoji, mnohdy se ale jedná pouze o deklaratorní rovinu bez dostatečné finanční podpory.

Jedním z cílů koncepce *Digitální ekonomika a společnost*[15] (součást programu Digitální Česko) je *rozvíjet relevantní schopnosti a vědomosti členů společnosti a vytvářet moderní trh práce s vysokými standardy. Klíčový je rozvoj takzvaných „digitálních dovedností" občanů, a to i v roli spotřebitelů, jejichž práva jsou platná a aktuální i v digitální době a kteří o svých právech vědí a jsou motivováni jejich dodržování vymáhat. Jedině tak zajistíme, aby rozvoj a ekonomický růst v této oblasti byl inkluzivní a přinášel vyšší stabilitu společnosti.* Obdobně významný je i rovný přístup k informačním zdrojům bez ohledu na socioekonomický status jednotlivce. Existence knihoven jakožto institucí garantujících rovný a svobodný přístup k informacím je klíčová.

Společenské faktory

Veřejnost stále vnímá knihovny především jako půjčovny knih. Takový obraz knihovny však již není v moderní společnosti udržitelný a zejména neodpovídá realitě. Knihovny zpřístupňují aktuální uměleckou i odbornou produkci ve všech formách, poskytují přístup ke kulturnímu dědictví i nejnovějším znalostem, vytvářejí podmínky pro tvorbu nových hodnot a nabízejí prostor pro aktivní trávení volného času. Očekávání současných i potenciálních uživatelů se zpravidla neliší: rychle, komfortně, tady a teď a ideálně bezplatně. Existuje skupina potenciálních uživatelů, pro které by mohl být obsah nabídky služeb knihoven důležitý, ale jejich služeb zatím nevyužívají zpravidla proto, že jim nevyhovuje špatná image knihoven, reprezentovaná zastaralým vybavením, nemoderními prostory a neatraktivním zpřístupněním. V některých místech není dostatečně rozvinutý občanský život ani principy občanské odpovědnosti. Zájem o sebevzdělání a o zapojení se do života obce i práce komunit však ve společnosti narůstá. Právě knihovny mohou být a někde již jsou optimálním prostorem pro rozvoj občanské společnosti.[16]

Populace České republiky dlouhodobě roste, především vlivem migrace.[17] Počet obyvatel v produktivním věku má však v posledním desetiletí klesající trend. Populace celkově stárne a progresivně se zvyšuje počet seniorů ve společnosti. Principy mezigenerační solidarity nejsou ve společnosti dostatečně plně rozvinuty a zajištěny. Současně se změnou věkové skladby dochází také ke změně struktury obyvatel jednotlivých věkových skupin podle rodinného stavu.[18] Mění se model tradiční rodiny a narůstá počet rodičů samoživitelů, především žen-matek. Přetrvávajícím trendem je odliv mladých lidí do velkých měst. Zvyšuje se polarizace měst a venkova a roste význam regionů i jejich podpora ze

12 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, Hlavní směry vzdělávací politiky ČR 2030+

13 MINISTERSTVO PRÁCE A OBCHODU, Národní strategie umělé inteligence v České republice

14 dtto

15 DZURILLA Vladimír, OČKO Petr a kol. Digitální ekonomika a společnost

16 PROTIVÍNSKÝ Tomáš a Petr ČÁP, Občanské vzdělávání v knihovnách. Analytická zpráva vytvořené ve spolupráci Centra občanského vzdělávání Masarykovy univerzity a Svazu knihovníků a informačních pracovníků České republiky.

17 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Aktuální populační vývoj v kostce

18 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Vývoj obyvatelstva České republiky 2018, s. 8-16, Kapitola 1: Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu

strany státu. Dochází k názorové polarizaci společnosti, nárůstu nesnášenlivosti a nenávistným projevům[19]. V důsledku migrace[20] se mění skladba české společnosti, narůstá její heterogenita. Ve společnosti přesto přetrvává negativní přístup k menšinám, což představuje příležitosti pro působení knihoven. Stát usiluje o to, aby občané měli právo přístupu ke všem informacím, které o nich stát vede,[21] nicméně společnost je rozdělena odlišnou úrovní digitální gramotnosti.[22] I toto představuje významnou výzvu pro činnost knihoven. Společensko-ekonomickými problémy, které nelze dlouhodobě podceňovat, jsou např. narůstající chudoba, zadluženost lidí, a další ekonomické nejistoty[23]. Zvyšuje se problém samoty a opuštěnosti (napříč generacemi). Roste počet lidí se zdravotním handicapem i osob pečujících. Společnost ovlivňují a do budoucna nadále budou ovlivňovat problémy životního prostředí a klimatické změny.

Všechny výše uvedené faktory podporují význam veřejných prostorů typu knihovny, které přirozenou cestou podporují mezigenerační dialog a jsou přístupné bez jakýchkoliv bariér.

Významným rostoucím tuzemským problémem jsou nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělání. Existují značné rozdíly v kvalitě školství mezi regiony i uvnitř regionů. Výsledky vzdělávání žáků i jejich další životní šance jsou výrazně závislé na rodinném původu a do značné míry ovlivněny tím, v jaké obci dítě žije. V tomto aspektu patří Česká republika k nejhorším členským zemím srovnatelné ekonomické kondice v OECD[24].

Knihovny jsou přijímány veřejností pozitivně a také jsou dle výzkumů považovány za užitečné instituce[25]. Primárně je jim přisuzována kulturní funkce, vzdělávací role knihoven bývá chápána veřejností často pouze jako podpora čtenářství, zejména dětského. Jiné vzdělávací aktivity knihovny, např. v oblasti práce s informacemi a rozvoje digitálních kompetencí, jsou veřejností vnímány jako překvapivé.

Poptávka v oblasti celoživotního a občanského vzdělávání není vůči knihovnám často směřována, přestože řada knihoven toto vzdělávání nabízí. Stejně tak veřejnost nemá dostatečné povědomí o šíři zdrojů, které knihovny nabízejí. Lidé se často spoléhají jen na volně dostupné zdroje na internetu, nebo využívají nabídky komerčních či nekomerčních poskytovatelů celoživotního vzdělávání, přičemž opomíjejí knihovnu jako instituci, která jim pomůže rozvíjet vědomosti a dovednosti. Velký potenciál má v tomto kontextu spolupráce knihoven a lokálních aktérů veřejného prostoru např. v regionálních projektech rozvoje venkova (MAS, MAP a KAP).

Online svět otevírá globálně přístup k nejlepším školám, učitelům, vzdělávacímu obsahu i metodám a vytváří silnou konkurenci klasickému akademickému vzdělávání[26]. S tím kontrastují většinou chybějící kompetence pedagogů (zejm. na ZŠ a SŠ) v oblasti informační gramotnosti včetně autorsko-právních otázek[27]. Rozvíjení těchto kompetencí u žáků není náležitě zakotveno v obsahu kurikulárních dokumentů (RVP). Základním a středním školám chybí funkční metodická podpora v kurátorském výběru informačních zdrojů pro výuku. Spolupráce škol s knihovnami jako místy s aktuálními tištěnými i

19 MINISTERSTVO VNITRA, Čtvrtletní zprávy o extremismu Odboru bezpečnostní politiky MV

20 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Cizinci: Počet cizinců

21 Zákon o právu na digitální služby a o změně některých zákonů č. 12/2020 Sb.

22 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Počítačové dovednosti

23 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel

24 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, Hlavní směry vzdělávací politiky ČR 2030+

25 Viz podrobněji: TRÁVNÍČEK Jiří. Čtenáři a čtení v ČR (2018); PRÁZOVÁ, Irena kol., *České děti jako čtenáři;* QUICK, Susannah a kol., Názory uživatelů na přínosy informačních a komunikačních technologií ve veřejných knihovnách v České republice

26 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, Hlavní směry vzdělávací politiky ČR 2030+

27 Viz aktuální Tematická zpráva ČŠI týkající se průzkumu informační gramotnosti z r. 2018. Dostupné z: https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-Rozvoj-informacni-gramotnosti-na

elektronickými fondy a znalostmi práce s informačními zdroji není dostatečně rozvinuta a chápána jako priorita.[28]

Ve srovnání s jinými evropskými zeměmi mají čeští vysokoškolští studenti značnou studijní neúspěšnost.[29] Mezi popsanými faktory[30] vlivu se uvádí sociální integrace nově přijatých studentů a problémy studentů s orientací ve vysokoškolském prostředí. Výzkumy dokazují, že knihovna může pomoci se snižováním studijní neúspěšnosti, zejména začínajících studentů ze znevýhodněného prostředí nebo ze zahraničí, nabídkou vhodných služeb a aktivit[31] a propojováním aktérů podílejících se na podpoře studentů.[32]

Přetrvávajícím trendem v oblasti terciárního vzdělávání a výzkumu je internacionalizace.[33] Roste a je žádoucí podpora mobility českých i zahraničních studentů a vyučujících, také v návaznosti na tvorbu mezinárodních studijních programů. Je tedy nutné zaměřit se na připravenost podpůrných pracovišť vysokých škol včetně knihoven, zejména v nabídce adekvátních služeb a zdrojů v dostatečném množství a kvalitě v anglickém jazyce.

Technologické faktory

Cykly zavádění technologických novinek se zkracují, což vyvolává potřebu všeobecného rozvoje digitálních kompetencí. Nové technologie vyžadují i odpovídající reakci na potřeby uživatelů ze strany institucí, které jejich prostřednictvím komunikují či by měly komunikovat.

Rychlý vývoj digitálních technologií má hluboký celospolečenský i globální dopad, je významným faktorem demokratizace přístupu k informacím a vzdělávání (např. Wikipedie, konference TED, Khan Academy, webináře, e-knihy). Velké technologické firmy typu Google, Facebook, Amazon, Microsoft ad. výrazně ovlivňují komunikaci informací, vedle toho chybí odpovídající infrastruktura pro ověřování pravdivosti a spolehlivosti informací.

Významným fenoménem vzdělávacího procesu je vztah aktérů vzdělávání k digitálním technologiím. Do fungování společnosti vstupují jevy, které mají vliv jak na vzdělávání a celoživotní učení, tak na interakci jedince s informacemi převážně v online prostředí (např. sociální sítě, ochrana osobních údajů, změny ve způsobu trávení volného času, kyberšikana, nárůst dezinformací a falešných zpráv). Zásadní je tedy rozvíjet u žáků, studentů i v rámci celoživotního vzdělávání kompetence kritického přístupu k používání digitálních technologií.[34]

Součástí dílčích cílů programu *Digitální Česko* jsou proto *opatření prevence a zmírnění negativních dopadů digitalizace a tzv. čtvrté průmyslové revoluce jak na ty občany, kteří jejich možností užívají, tak na ty, kteří jich užívají nadměrně nebo jsou na nich závislí. Zvláštní pozornost musí být věnována občanům, u nichž může dojít k vyloučení a v důsledku toho ke vzniku nových typů menšin. Je třeba zvýšit schopnost obyvatel země podílet se na digitální ekonomice, na využívání jejích přínosů a také schopnost odolávat negativním dopadům.*[35]

---

28 PILLEROVÁ a kol., Současný stav spolupráce ve vzdělávání mezi veřejnými knihovnami a školami

29 KAISER Frans a kol., Dropout and Completion in Higher Education in Europe, s. 16

30 FISCHER Jakub a kol., EUROSTUDENT VI: Základní výsledky šetření postojů a životních podmínek studentů vysokých škol v České republice, s. 23

31 OLIVEIRA, Silas M., The academic library's role in student retention: a review of the literature

32 SEAL, Robert A., Resource Sharing Begins at Home: Opportunities for Library Partnerships on a University Campus

33 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, Akční plán mezinárodní spolupráce ČR ve výzkumu a internacionalizaci prostředí výzkumu a vývoje v ČR na léta 2017-2020

34 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, Hlavní směry vzdělávací politiky ČR 2030+

35 DZURILLA Vladimír, OČKO Petr a kol., Digitální ekonomika a společnost

Knihovny jsou místem veřejného a bezplatného přístupu k internetu, který je přístupovým místem k digitalizovaným agendám a systémům veřejné správy. Řada knihoven však nemá vysokorychlostní připojení k internetu.
Nástup a konkurence digitálních médií, technologický rozvoj, změny ve společnosti a další faktory ovlivňují činnost knihoven. Mění se očekávání a požadavky jejich uživatelů. Informace přestává být závislá na fyzickém nosiči, stoupají požadavky na získávání a zpřístupňování informací v digitální podobě. Zatímco význam některých tištěných médií klesá (například novin a časopisů), tradiční tištěná kniha si udržuje svůj význam, což dokládá setrvalý nebo rostoucí objem vydavatelské produkce. Elektronická kniha a audio kniha se stává důležitým doplňkem, který přispívá k lepšímu využití textových dokumentů.
Tradiční knihovní fond uložený na fyzických nosičích (nejen v podobě psané a tištěné knihy, ale i v podobě gramodesky či CD) je ohrožen postupným stárnutím organických látek a je nezbytné hledat metody a nástroje jejich ochrany a prodloužení životnosti. Mimořádně složitý a také finančně nákladný problém představuje dlouhodobé uchování trvale rostoucího objemu digitálních dokumentů. Téma dlouhodobého uchování se primárně dotýká knihoven s konzervační povinností, ale zasahuje i do jiných oblastí. Dlouhodobé uchování vyžaduje kontinuální budování složité a nákladné infrastruktury a také zajištění jejího provozu a rozvoje při sledování nejnovějších trendů.
Knihovny musí reagovat na vývoj a využití nejnovějších technologií, např. v oblasti sociálních sítí, robotizace, umělé inteligence, RFID, vizualizace informací, strojového překladu, využívání otevřených softwarů, propojování dat apod. V oblasti digitálních technologií se vedle komerčních řešeních stále více uplatňuje počítačový software s otevřeným zdrojovým kódem, který umožňuje zapojení do technologických komunit.
Knihovny se na nástup nových technologií snaží adaptovat; k tomu jim dlouhodobě pomáhá dotační program MK VISK podporující inovaci technologického vybavení, standardizaci a rozvoj centrálních systémů, které mohou využívat všechny knihovny.

Sektorová (vnitřní) analýza

Zaměstnanci

Průzkumy vzdělanostní, věkové a mzdové struktury pracovníků knihoven ukazují několik trendů. Patří mezi ně vysoké procento pracovníků bez oborového knihovnického vzdělání (až 47 %), vysoká feminizace oboru (87 %) a stárnutí personálu knihoven (41 % pracovníků je starších 50 let). Roste také počet ředitelů a vedoucích knihoven bez oborového vzdělání. Zatímco průměrný věk zaměstnance v ČR je v současnosti 43 let, ve veřejných knihovnách tvoří největší demografickou skupinu pracovníků ženy ve věku 51-60 let[36]. Poměrný počet mladých zaměstnanců v knihovnách má klesající trend. Pozitivním trendem je, že se trvale zvyšuje podíl pracovníků s vysokoškolským vzděláním (39 %). Charakteristickým rysem je omezená fluktuace pracovníků (60 % pracovníků pracuje v knihovně déle než 10 let). Nadále je nutné konstatovat nedobrou platovou situaci v knihovnách (průměrná mzda cca o 25 % nižší než celostátní průměr).[37] Rizikovým faktorem je tak dlouhodobé podhodnocení prestiže knihovnického povolání v očích společnosti, což se promítá do sebereflexe profese samotnými knihovníky. Malá prestiž povolání je dána především nízkým finančním ohodnocením. Přesto vnímají knihovny jako vstřícného a stabilního zaměstnavatele. Požadavky kladené na knihovny narůstají a zahrnují široké spektrum specializací.

36 RICHTER Vít a Vladana PILLEROVÁ, Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven ČR

37 RICHTER Vít a Vladana PILLEROVÁ, Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven ČR , 16

Rozšíření funkcí knihovny naráží na limit pracovních kapacit. Knihovna musí především zajistit své základní (tradiční) funkce, které využívá naprostá většina současných uživatelů knihoven. V případě rozšíření svých funkcí o komunitní a další aktivity je nezbytné nalézt rezervy ve vlastním provozu nebo najít podporu u svého zřizovatele. Požadavek na zvýšení pracovní kapacity knihovny je nezbytné podložit věcnými argumenty a prokázat přínos nových aktivit pro obec (komunitu). Nedostatečné personální zajištění vede často k přetížení pracovníků a ztrátě zájmu o proměnu knihovny. Zvýšení efektivity tradičních služeb umožňuje především využívání informačních technologií, ale jejich efekt se projevuje spíše ve větších knihovnách, má malý vliv u menších knihoven s nízkým počtem uživatelů a malým rozsahem provozní doby. I přes uvedené problémy dlouhodobě roste počet knihoven, které rozšiřují komunitní aktivity.

Úspěšnost proměny knihovny je tak ovlivněna mírou motivace knihovníků pro změnu její funkce a uvolnění jejich kapacit na rozvoj nových rolí. Přestože řada knihoven již implementovala komunitní aktivity[38] do své činnosti, chybí pro tuto oblast cílená podpora, systém vzdělávání a metodická podpora zaměstnanců v oblasti komunitních kompetencí. Je nezbytné se orientovat na předávání zkušeností mezi pracovníky jednotlivých knihoven pro specifické případy komunitní práce. Knihovnictví je veřejná služba, která vyžaduje kromě vlastní odbornosti i výborné komunikační dovednosti a všeobecný rozhled. V knihovnách pracují kvalitní odborníci, kteří nezajišťují pouze tradiční činnosti spojené se správou fondů, ale jsou také schopni vykonávat vysoce specializované aktivity, které jsou poptávány současnou společností. Chybí však dostatek kvalifikovaných zaměstnanců motivovaných realizovat strategické cíle a měnit stávající hluboce zakořeněné procesy. Zde je prostor pro hledání cest k navyšování jejich motivace, celoživotního vzdělávání a osobnostního rozvoje. Především v menších knihovnách je dramatický nedostatek pracovníků, kteří by byli schopni vytvářet a poskytovat služby spojené s digitálním obsahem (digitální kurátoři). Ve specializovaných knihovnách chybí pracovníkům orientace v problematice vědecké komunikace. V oblasti personální politiky knihoven je stále problém s dělením úvazků, flexibilitou pracovních pozic a využíváním moderních přístupů personální práce. Podpora vzdělávání managementu knihoven je nedostatečná.

Kompetence knihovníků v oblasti vzdělávání veřejnosti se liší. Pedagogické disciplíny zaujímají v kurikulu knihovnického vzdělávání okrajové místo, knihovníci si tyto dovednosti a znalosti osvojují především praxí. V některých (zejména velkých) knihovnách působí pracovníci s primárně pedagogickým vzděláním. Sdílení zkušeností se děje i na úrovni regionů a v celostátním měřítku. Přesto lze říct, že v této oblasti zůstává značný prostor k rozvoji lidských zdrojů.

Odborná knihovnická veřejnost spolupracuje s oborovými vysokými školami a sleduje jejich úroveň. Oblast středoškolského oborového vzdělání není dostatečně propojena s odbornou veřejností. Problémem je, že podstatná část absolventů knihovnického studia do knihoven nenastupuje. Hlavní příčinou je nízké mzdové ohodnocení. Východiskem této složité situace je orientace na rekvalifikační studium, které zajišťují vybrané ústřední knihovny. Byla zpracována Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků[39], Standard veřejných knihovnických a informačních služeb[40], definice profesních knihovnických kvalifikací podle Národní soustavy kvalifikací. Ministerstvo kultury finančně podporuje vzdělávání pracovníků knihoven programem VISK. S rozvojem knihoven a poskytováním nových služeb v některých knihovnách vzniká potřeba nových pozic. Např. pozice lektora dalšího vzdělávání existuje jako typová pozice v katalogu prací a v Národní soustavě povolání, ale není součástí oborového vzdělávání.

38 Viz příl. č. 2 Průběžná zpráva o plnění, s. 17 ad. , analogicky k rostoucímu počtu vzdělávacích a kulturních akcí v knihovnách, jejich návštěvníků i knihoven, které akce pořádají

39 Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků

40 MINISTERSTVO KULTURY, Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu VKIS

Knihovní fondy

Trvalým a determinujícím problémem českých knihoven je nedostatečné financování nákupu literatury a dalších informačních zdrojů. Knihovní fondy podstatné části knihoven provozovaných obcemi jsou zastaralé a neaktuální, byť byl zpracován Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky. To je jednou z příčin poklesu výpůjček tradičních tištěných dokumentů. Chybí dostatečné finanční prostředky na nákup kvalitní domácí literární produkce i zahraniční literatury (cizojazyčná beletrie, zahraniční populárně-naučná literatura, jazykové příručky) pro nejširší veřejnost a literatury pro národnostní menšiny, byť se daří z prostředků Ministerstva kultury realizovat projekt na doplňování zahraniční literatury do fondů knihoven a probíhá akvizice současné české literatury do fondů knihoven v rámci projektu Česká knihovna. Podíl obyvatel, jejichž prvním jazykem není čeština, se zvyšuje, např. v Praze je to dnes již každý sedmý obyvatel. Podle zahraničních zkušeností jsou zejména veřejné knihovny významným integračním místem s pozitivním vlivem na rozvoj multikulturní společnosti. Nedostatek financí na akvizici dokumentů tuto roli podvazuje a dá se předpokládat, že místo knihoven zaberou atraktivnější, lépe financované aktivity, jejichž výsledný vliv bude spíše protiintegrační (uzavření národnostních i kulturních skupin do sebe). Společensky potřebnou akvizici této literatury je žádoucí podporovat, rovněž je žádoucí vhodná podpora kontinuální produkce dvojjazyčných vydání stěžejních děl domácí literatury.

V některých krajích také dlouhodobě stagnuje financování nákupu knih a dalších dokumentů do výměnných fondů v rámci programu regionálních funkcí knihoven, který financují kraje. Výměnné fondy jsou důležitým a efektivním nástrojem podpory a aktualizace knihovních fondů v malých obcích. Například v roce 2009 bylo na nákup knihovních fondů věnováno 39,4 mil. Kč, v roce 2018 to bylo pouze 30,4 mil. Kč.[41]

Nedostatek finančních prostředků negativně ovlivňuje akviziční činnosti, zejména profilaci a strukturu fondů. Je velmi nevyrovnaná situace v možnostech nákupů informačních zdrojů mezi jednotlivými knihovnami a regiony. Například u čtenářů oblíbené elektronické knihy téměř zcela chybí v některých krajských a ve většině menších knihoven, byť MK poskytuje jednorázovou podporu zavedení jejich půjčování v rámci dotačního programu VISK. Schází i odborná literatura pro celoživotní vzdělávání v závislosti na místních potřebách.

Knihovny mají bohaté zkušenosti v oblasti podpory vzdělávacího procesu prostřednictvím nabídky informačních zdrojů. I ty je však třeba dále rozvíjet. Knihovny často zůstávají pouze u nabídky svých vlastních fondů a uživatelům nenabízejí efektivně další informační zdroje – ať už fyzické fondy zprostředkované prostřednictvím meziknihovní výpůjční služby, či elektronické informační zdroje v online režimu. Léta je knihovnami využíván dotační podprogram MK VISK 8 „Informační zdroje.“ Klíčovou roli by do budoucna měl hrát portál Knihovny.cz a služba Získej.

Knihovny disponují unikátními a rozsáhlými knihovními fondy, které jsou díky probíhající digitalizaci dostupné prostřednictvím digitálních knihoven a archivů. Ty se stávají uživatelsky přívětivějšími. Existuje také postupně budovaná infrastruktura pro dlouhodobé uchování fyzických i digitálních dokumentů, která je však v obou rovinách limitována finančními a organizačními omezeními. Výzvou do budoucna je také oblast e-born dokumentů, které doposud nemají jednoznačně ukotvené standardy, jak s nimi pracovat a jak je nabízet.

Dalším faktorem, který knihovnám přináší dosud nedosažitelné možnosti posílení jejich dosahu, je např. výše zmíněné zpřístupnění digitálních dokumentů - děl nedostupných na trhu či plánované možnosti textového data miningu pro výzkumné a vědecké účely.

Konstituováním Národního centra pro elektronické informační zdroje (CzechELib) se zlepšila koordinace nákupu i využívání zejména nejfrekventovanějších titulů elektronických informačních zdrojů

41 Výroční zpráva o plnění regionálních funkcí krajských knihoven na území ČR za rok 2018, s. 29

pro oblast výzkumu, vývoje a vzdělávání. Je třeba zabezpečit kontinuální financování i po ukončení současného projektu v roce 2022. Stále se nedostatečně využívají otevřené repozitáře jako bezplatné informační zdroje vysokoškolských a vědeckých prací. Byla zpracována Koncepce národního systému analytické bibliografie, ale k její realizaci nedošlo. Důsledkem je nedostatečné doplňování báze ANL, což znemožňuje její plnohodnotné využívání. Nepodařilo se vybudovat národní centrum pro zvukové dědictví.

Technologie

Knihovny zajišťují přístup k databázím, informačním zdrojům, poskytují bezplatný přístup k internetu. V řadě lokalit však není zajištěn přístup knihoven k vysokorychlostnímu internetu. Kvalitní připojení k internetu je základní podmínkou pro rozšíření digitálních služeb knihoven.

Technologická řešení umožňují vytvářet nové nástroje pro oslovování veřejnosti a zapojování občanů do činnosti veřejných institucí a rozhodovacích procesů a také zvyšovat komfort obyvatel v interakci s veřejnou správou, například zaváděním virtuálních či digitálních identit občanů. Jen pozvolna narůstá počet knihoven sloužících jako ověřovací a asistenční místa.

Knihovny se snaží na rozvoj technologií reagovat, ve veřejném sektoru patří mezi aktivnější a mezi paměťovými institucemi jsou lídry. Existují ale velké rozdíly podmíněné typem, velikostí a umístěním knihovny i obsluhovanou komunitou. Využívané technologie jsou rozmanité, počínaje 3D tiskárnami, roboty, virtuální realitou až po šicí stroje. V mnoha knihovnách však nové technologie chybí, jejich technické vybavení je zastaralé, byť MK každoročně vypisuje zvláštní dotační titul na vybavení zejména obecních knihoven potřebnými počítačovými technologiemi. Nedostatečné je také vybavení související s uchováním a zpřístupňováním fondů (systémy na kontrolu a udržování klimatu, samozhášecí a zabezpečovací systémy, mechanizace a robotizace ve skladech, technologie RFID a další).[42]

Vzdělávací technologie do knihoven zatím plně nepronikly. Jen pozvolna narůstá počet knihoven, které využívají vzdělávací technologie jak pro prezenční, tak pro distanční výuku (interaktivní tabule, elektronické výukové materiály, webináře a online konzultace). Potenciál pro digitální vzdělávání není v knihovnách dostatečně využit. Kromě finančních prostředků potřebných na implementaci vzdělávacích technologií do každodenní činnosti knihoven scházejí i pracovníci s potřebnými digitálními a didaktickými kompetencemi.

Digitalizace knihovních fondů vytváří podmínky pro ochranu a široké zpřístupnění kulturního a vědeckého dědictví pro potřeby vědy, inovací, vzdělávání, kreativity i osobního rozvoje obyvatel včetně zajištění jejich dostupnosti v evropském a celosvětovém kontextu. Knihovny dlouhodobě investují do digitalizace knihovních fondů. V uplynulém období byly v knihovnách vybudovány základní kapacity a nástroje pro digitalizaci – digitalizační linky, softwarové nástroje na digitalizaci a její koordinaci včetně standardů (např. Registr digitalizace, Resolver URN:NBN, Komplexní validátor NDK, Souborný katalog ČR a Česká národní bibliografie). Byla zpracována Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách a vytvořeny standardy pro digitalizaci a dlouhodobé uchovávání. Tyto nástroje přispívají ke vzájemné koordinaci a podstatně snižují riziko duplicitní digitalizace. Ve spolupráci s firmou Google se také podařilo realizovat významný projekt typu PPP zaměřený na digitalizaci historických knihovních fondů Národní knihovny ČR.

V rutinním provozu pracuje Centrální portál knihoven, který by měl sloužit jako hlavní přístupový bod usnadňující přístup ke službám a informačním zdrojům knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby v rámci celé České republiky.

Knihovní systémy působí ve složitém heterogenním prostředí. Spolupracují nejen mezi sebou, ale i s dalším paměťovými institucemi a subjekty z komerční sféry. Důležitým problémem, kterému se knihovny musí věnovat kontinuálně, je nekonzistence dat v knihovních systémech. Tento problém

42 RICHTER Vít a Vladana PILLEROVÁ. Průzkum prostorového a technického vybavení veřejných knihoven ČR, s. 16

znemožňuje efektivně automatizovat některé činnosti a znehodnocuje jejich výsledky. Současně je i příčinou vyšších nároků na manuální zpracování a ověřování, které jsou časově i finančně nákladné. Z tohoto důvodu je nezbytné podporovat rozvoj centrálních služeb typu Knihovny.cz, Souborný katalog ČR, Obálky knih, Virtuální národní fonotéka, projekt CENTRAL apod. a získávat pro jejich využívání další knihovny.
Dotační program MK VISK vytváří pozitivní tlak na respektování standardů. Existují technologické faktory, na něž knihovny v současnosti nejsou schopny adekvátně reagovat: informační exploze (beznákladové násobení informací bez schopnosti orientace v nich), využití dat a sociálních sítí při referendech, volbách a ovlivňování celospolečenských nálad, rozhodnutí apod. V oblasti knihoven působí jen malé množství odborníků na informační technologie.
Klíčovým prvkem jsou technologické inovace vznikající v rámci výzkumných projektů specializovaných knihoven, které jsou následně využívány i dalšími knihovnami. Vyvíjejí se alternativní řešení ke komerčním produktům, rozšířené je používání otevřených softwarů.

Prostory knihoven
Stoupají požadavky uživatelů na vnitřní prostory knihoven a jejich vybavení pro příjemné využívání prezenčních služeb, vytváření nového kulturního obsahu, relaxaci a setkávání, na což knihovny reagují postupnou proměnou. Pro plnění role knihovny jako vzdělávacího, kulturního a komunitního centra jsou důležité její prostory. Nejedná se pouze o učebny a studovny, ale také o místa, která podporují přístup k informačním zdrojům různého typu, stejně jako prostory pro setkávání, sdílení zkušeností a komunikaci. Takové prostory by měly být bez bariér, s ohledem na specifika různých cílových a věkových skupin. Forma konkrétního prostoru pro knihovnu je dána prioritami a finančními možnostmi zřizovatele/provozovatele.
Prostorové zajištění činnosti knihoven je jeden z nejvýznamnějších limitujících faktorů budoucího rozvoje. Přibližně 40 % veřejných knihoven nemá dostatek prostoru pro setkávání a komunitní aktivity. Ve třetině veřejných knihoven v posledních 20 letech neproběhla žádná investiční akce ani obnova interiéru. I přes řadu investičních aktivit v knihovnách se nedaří zcela odstranit dlouhodobou investiční zanedbanost v této oblasti. Polovina veřejných knihoven nemá bezbariérový vstup do budovy, nejhůře jsou na tom knihovny v nejmenších obcích do 1 000 obyvatel (61 %). Více než čtyřicet procent knihoven nemá zajištěn bezbariérový přístup po všech prostorech knihovny, nejhůře jsou na tom opět knihovny v nejmenších obcích do 1 000 obyvatel. Knihovny většinou sídlí v prostorách, které nebyly primárně zbudovány pro knihovnickou a vzdělávací činnost. Třetina veřejných knihoven nemá pro vzdělávací aktivity dostatek prostor, chybí jim také prostory pro výtvarné a tvůrčí dílny.[43]
Většina vysokoškolských knihoven v současné době působí v nových nebo modernizovaných objektech. Velkým úspěchem je výstavba budovy Národní technické knihovny a Moravské zemské knihovny Díky podpoře programu IROP se podařilo modernizovat a rozšířit prostory většiny krajských knihoven, naopak krajské knihovny Moravskoslezského a Olomouckého kraje dosud působí ve starých a nedostatečných objektech. Knihovny s právem povinného výtisku musí zajistit prostory pro uložení tohoto fondu, který je součástí národního kulturního dědictví. Kraj Vysočina dokončuje výstavbu nové krajské knihovny bez finanční účasti jiných rozpočtů.
V současné době neexistuje systematická podpora pro financování rekonstrukcí nebo výstavby odpovídajících budov pro veřejné knihovny.
Dlouhodobě neuspokojivá je prostorová situace NK jako centra systému knihoven, která má nezastupitelnou úlohu v oblastech budování, ochrany a zpřístupnění historických a novodobých konzervačních a dalších unikátních fondů. Dosavadní postup rekonstrukce Klementina i stavby depozitářů v Hostivaři ukazuje, že ani po dokončení plánovaných prací nebude sídlo Národní knihovny ČR v Klementinu schopno zajistit požadavky kladené uživateli na moderní národní knihovnu. Jediným perspektivním řešením je novostavba.

43 RICHTER Vít a Vladana PILLEROVÁ. Průzkum prostorového a technického vybavení veřejných knihoven ČR, s. 16

Metodicky je oblast budování a rekonstrukcí prostor knihoven částečně zabezpečena ze strany *Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven MZK*. Byl připraven Metodický pokyn pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky, který navazuje na Doporučení, vydané NK[44]. Existuje metodická příručka *Rovný přístup - Standard Handicap Friendly*[45] která je mimo jiné věnována otázkám rovného a bezbariérového přístupu k informačním zdrojům a službám knihoven.
Knihovny a jejich zaměstnanci nejsou dostatečně připraveni na nenadálé situace (hackerské či teroristické útoky, živelní katastrofy).

Procesy, řízení
Stále větší počet knihoven rozšiřuje své funkce jako vzdělávací, kulturní, a komunitní centrum. To dokládají i data z analýz provedených v roce 2018. Z těchto analýz však také vyplývá, že stále je hodně knihoven, které žádné takové aktivity nevykazují. Jedná se převážně o knihovny v menších obcích, kde je velmi obtížné rozšiřovat působení.
Knihovny mají schopnost spolupracovat na centrálních projektech a šířit prostřednictvím sítě knihoven nové myšlenky, služby a produkty. Rozšíření funkce knihovny jako komunitního centra je dlouhodobý proces, který s sebou přináší změny ve fungování celé organizace a nové přístupy a metody řízení (principy učící se organizace). Pro realizaci specializovaných vzdělávacích programů knihovny využívají efektivní spolupráci s dalšími partnery (různými veřejnými i soukromými subjekty), kteří dodají potřebné odborné znalosti, zatímco knihovna dle svých možností poskytuje prostory, organizační zabezpečení a propagaci akce. Spolupráce může fungovat oboustranně. Tímto způsobem mohou (zejména malé) knihovny významně rozšířit svou nabídku vzdělávacích akcí. Velká příležitost je v rozvoji sítě spolupracujících institucí (neziskových, dalších příspěvkových organizací i soukromých subjektů, které by s knihovnami kooperovaly na pravidelné bázi) a v hledání synergií a spolupráce. Ne všechny knihovny jsou ve své lokalitě zapojeny do komunitních aktivit.
Na úrovni obecních samospráv, krajů a většiny orgánů státní správy neexistují programy na podporu a integraci minorit prostřednictvím knihoven.
Knihovny rovněž nemají specializované metodiky a metodickou podporu zaměřenou na práci s tématem udržitelnosti a udržitelných komunit[46], participace, partnerství a účast veřejnosti na rozhodování. Podpora komunitních aktivit byla zahrnuta do standardu pro výkon regionálních funkcí knihoven[47]. V této oblasti aktivně působí Sekce pro veřejné knihovny SKIP a daří se realizovat některé projekty.

Z pohledu plánování rozvoje vzdělávacích a komunitních aktivit knihoven je limitující absence systematicky realizovaných průzkumů vzdělávacích a informačních potřeb dané komunity a evaluačních nástrojů pro hodnocení kvality a dopadu již uskutečněných vzdělávacích a komunitních akcí.
Hodnocení činnosti knihoven je založeno převážně na kvantitativních výkonnostních ukazatelích, chybí kvalitativní parametry hodnocení. I samotné knihovny však pro své vnitřní potřeby málo využívají kvalitativní, statistické a sociologické metody, a nejsou tak mnohdy schopné svým zřizovatelům prokázat efektivitu svých činností a služeb (čtenářské výzkumy, ankety, standardní sběr statistických údajů). Výzvou do budoucna je i analytické využití velkých dat.

Marketing a komunikace
Knihovny jsou dlouhodobě a z historických důvodů prezentovány jako správci kulturního a znalostního bohatství národa i celé civilizace. Této úloze byla také dlouhodobě podřízena jejich komunikace vůči

44 NÁRODNÍ KNIHOVNA, Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky
45 CERNIŇÁKOVÁ Eva a kol., Rovný přístup Standard Handicap Friendly
46 SDRUŽENÍ PRO ROZVOJ OBCÍ A REGIONŮ, Cestovní ruch a udržitelný rozvoj, s. 20 - 25
47 Metodický pokyn MK k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území ČR

veřejnosti i zřizovatelům. V současnosti knihovny usilují o změnu tohoto zúženého pohledu. To neznamená, že by se tyto tradiční funkce knihoven vyčerpaly. V souvislosti s masovou digitalizací a produkcí nových digitálních obsahů se tyto role pozměňují a také rozšiřují. Knihovny začínají svůj obsah šířit i pomocí moderních technologií - formou digitálních knihoven a sociálních sítí. Tyto aktivity jsou však často omezeny na činnosti aktivních jedinců bez existence ucelených PR strategií.
Knihovny v současnosti nejsou vnímány ani využívány jako nástroje rozvoje občanské společnosti. Knihovny zatím nedostatečně vysvětlují svou úlohu v měnící se společnosti. Příležitostí je sjednocení marketingu a vybudování systému podpory marketingových a PR aktivit, zvláště pro malé knihovny. Na lokální úrovni nejsou dostatečně zkoumány potřeby komunity ve vztahu ke knihovnám. Tam, kde chybějí analýzy informačních a vzdělávacích potřeb uživatelů, se nedaří efektivně propojovat zdroje knihovny (informace, kompetence, prostory) s potřebami komunity. To může být i příčinou nedostatečného zacílení nabídky služeb a informačních zdrojů na potřeby konkrétní školy, konkrétního pedagoga či skupiny žáků, což znesnadňuje budoucí spolupráci.
Knihovny ve veřejné komunikaci málo akcentují svou vzdělávací roli, z historických důvodů se často prezentují především jako kulturní instituce. Tomu odpovídá i očekávání veřejnosti a to, že někteří provozovatelé knihoven považují přímé vzdělávací aktivity jako kurzy, semináře, workshopy a přednášky pro veřejnost spíše za nadstavbovou činnost. Tam, kde knihovna dobře komunikuje svou vzdělávací roli a formuluje srozumitelnou a atraktivní nabídku, vyvolává i poptávku ze strany veřejnosti.

SWOT analýza systému knihoven

Silné stránky	**Slabé stránky**	**Vnitřní faktory**
• Početně nejrozšířenější síť kulturně vzdělávacích zařízení s dosahem po celé ČR • Znalost „svého“ prostředí, jeho potřeb, priorit a potenciálu komunitních vazeb • Schopnost reagovat na společenskou poptávku a zároveň ji pozitivně utvářet • Schopnost vzájemně spolupracovat na centrálních projektech (Knihovny.cz, Souborný katalog ČR, Noc s Andersenem), spolupracovat s dalšími paměťovými institucemi, sdílet příklady dobré praxe • Schopnost organizace kvalitních kulturních akcí a jejich využití k vytváření pozitivního obrazu knihoven směrem k veřejnosti i zřizovatelům • Podpora regionálních tradic a lokální paměti • Existence bohatých a unikátních knihovních fondů zprostředkovávaných veřejnosti v tištěné i digitální podobě • Zajištění bezplatného, rovného a svobodného přístupu k informacím a poznání • Zajištění bezpečného a bezplatného přístupu k informacím/datům, technologiím a k vysokorychlostnímu internetu • Zkušenosti s podporou uživatelů v práci s informacemi • Existence pokročilých technických řešení – portál Knihovny.cz, služba Získej, repozitáře, existence ověřených centrálních softwarových řešení, otevřených rozhraní • Pracovníci s pozitivním vztahem ke knihovně a své práci, ochotní se vzdělávat • Odborníci a specialisté sledující aktuální společenské trendy s vizí rozvoje oboru	• Absence systémové spolupráce knihoven s veřejnou správou a samosprávou • Knihovny nejsou dostatečně zakotveny v strategických materiálech rozvoje obcí a krajů • Knihovny nejsou legislativně zakotveny jako vzdělávací instituce a nejsou tak veřejností vnímány • Knihovny nevyužívají dostatečně participační metody • Financování knihoven nereflektuje nové potřeby uživatelů knihoven a společnosti • Roztříštěný marketing služeb, nedostatečné průzkumy uživatelských potřeb na lokální úrovni včetně vyhodnocování efektivity, chybějící průzkumy vzdělávacích a informačních potřeb komunity • Nejsou rozpracovány evaluační nástroje pro hodnocení práce knihoven, včetně vzdělávacích aktivit a jejich dopadu • Komunitní role knihoven nejsou cíleně podporovány provozovateli • Nedostatečné prostory pro komunitní a vzdělávací aktivity, nedostatečné vybavení knihoven potřebnými technologiemi, jejich pomalá obnova • Chybí nová moderní budova Národní knihovny, obdobně pro krajské knihovny Moravskoslezského a Olomouckého kraje • Knihovny nabízejí málo atraktivního a aktuálního elektronického obsahu • Nedostatečná kapacita pro dlouhodobé uchování tištěného i digitálního obsahu, chybí	

	národní systém depozitního ukládání fyzických fondů • Nepřipravenost knihoven na nenadálé hrozby (živelní pohromy, hackerské útoky apod.) • Nedostatečné finanční a personální zajištění centralizovaných služeb Národní knihovny ČR pro ostatní knihovny systému (např. provoz seznamu děl nedostupných na trhu a odměny autorům za zpřístupnění digitálních dokumentů - děl nedostupných na trhu prostřednictvím knihoven na rok 2020 ad.) • Nedostatečně využívané digitální zdroje a nástroje, nekvalitní připojení k internetu • Nedostatek pracovníků s potřebnými pedagogickými, andragogickými i IT kompetencemi • Nedostatečná podpora vzdělávání managementu knihoven • Nízká ochota některých zaměstnanců k inovacím a dalšímu vzdělávání • Neschopnost zajistit odpovídající finanční ohodnocení odborných pracovníků • Nedostatečné kompetence v oblasti vědecké komunikace u pracovníků působících ve vysokoškolských knihovnách	
Příležitosti • Knihovny jsou společností vnímány pozitivně • Knihovny jsou nástrojem státní kulturní politiky • Existence speciální legislativy pro oblast knihoven • Existence dotačních programů pro knihovny • Digitalizace státních agend • Stát občanům garantuje právo na digitální služby	**Hrozby** • Není rozvinuta spolupráce mezi ústředními orgány státní správy ve vztahu ke knihovnám • Situace na trhu práce (nízké mzdy ve veřejném sektoru) • Roste konkurence v nabídce komerčního a nekomerčního vzdělávání, dochází k poklesu informační hodnoty knihoven • Konkurence on-line vzdělávání • Málo budov vystavěných přímo pro účely knihovny, působení	**Vnější faktoo**

• Ekonomická stagnace či recese přináší prostor pro růst významu center občanské společnosti, sociální práce, kultury a vzdělávání • Lidé hledají přátelské, nekonfliktní a bezpečné zázemí, prostory pro sdílení, setkávání a pro rozvoj kreativních činností • Knihovny jako místo stabilního a bezpečného přístupu k internetu a digitálnímu obsahu • Nástup digitálních médií • Měnící se očekávání a požadavky uživatelů na přístup k elektronickému obsahu • Možnost sjednávat licenční odměny k elektronickému obsahu, které by nositele práv motivovaly využívat knihovny jako jeden z „obchodních kanálů“ • Podpora rozvoje vysokorychlostního připojení k internetu • Roste význam regionů a podpory jejich rozvoje ze strany státu • V sociální skladbě společnosti se zvyšuje podíl starší populace (tradiční uživatelé knihoven) • Zvyšující se heterogennost společnosti • Negativní přístup části společnosti k menšinám představuje příležitost pro působení knihoven • Ochota dobrovolníků k organizaci komunitních aktivit • Rostoucí potřeba celoživotního a občanského vzdělávání • Nové technologie pro vzdělávání využitelné knihovnami • Školy potřebují kvalitní informační zdroje a přístup k nim; MAS, MAP a KAP představují prostor pro spolupráci s knihovnami • Nové paradigma vědeckého publikování (Open Access, Open Science, Open Data) klade nové nároky na kompetence výzkumníků, možná role knihoven	knihoven ve starých nevyhovujících budovách, problémy při realizaci nových staveb • Nedostatek finančních prostředků na získávání, uchovávání a zpřístupňování knihovních fondů • Pravidla ochrany osobních údajů limitují poskytování služeb veřejnosti v knihovnách • Ohrožení fyzických dokumentů degradací nosičů informací • Nedostatečné provozní financování nástrojů a inovativních postupů vytvořených v rámci projektového financování	**r** **y**
Pozitivní faktory	**Negativní faktory**	

B. Strategická část

I. Knihovny jako pilíře rozvoje občanské společnosti a přirozená centra komunit

Knihovna patří k pilířům fungování demokratické společnosti a je symbolem svobodného myšlení. Je přirozenou součástí komunit. Síť knihoven představuje tisíce míst v celé ČR, která slouží přímému naplňování principů demokracie poskytováním rovného přístupu k informacím i prostoru pro diskuse a setkávání.

Od samého počátku existence moderní veřejné knihovny spočívá její klíčový úkol v humanizaci společnosti. Jeden z pilířů, na němž T. G. Masaryk a zakladatelé moderní české společnosti ukotvili demokracii, je její etické pojetí. Byla-li pro ně demokracie názorem na život, založeným na důvěře v lidi a lidskost, byla pro ně knihovna nástrojem prosazení tohoto etického principu. Tato funkce knihoven se nezměnila.

Knihovny jsou budovány jako instituce, jejichž prostřednictvím má společnost svobodný přístup k relevantním informacím a zdrojům, které pomáhají rozhodovat v přítomnosti o budoucnosti na základě znalosti minulosti. Nástrojem demokracie je diskuse a knihovny slouží k tomu, aby tato diskuse vycházela z vědomostí a ze vzájemného respektu; jejich rolí je tuto diskusi podněcovat, poskytovat pro ni prostor a kultivovat ji. Demokracie je proces, nikoliv stav, a knihovny jsou klíčovou součástí demokratických procesů, protože jsou pro každého a jsou nablízku.

Knihovny nabízejí svobodný prostor pro veřejné debaty i pro sdílení zájmů komunit. Jsou institucemi, které se tímto způsobem podílejí na formování a upevňování klíčových hodnot společnosti, na jejich předávání i šíření. Obsah této práce je určen jejich schopností vytvářet, spravovat a zpřístupňovat zdroje pro vzdělávací (pilíř 2) a kulturní činnost (pilíř 3). Klíčovou roli v rámci tohoto pilíře, jenž pracuje s komunitní funkcí knihoven,[48] [49] a s knihovnami jako s nástroji demokracie, proto hrají vzdělávací a kulturní činnosti, schopnosti knihoven komunikovat s veřejností, i jejich proaktivní vztah s partnerskými institucemi či spolky. Rozhodující jsou však knihovníci sami – jako kultivovaní a vzdělaní demokraté.

Role knihoven jako demokratických institucí nabývá na důležitosti po vstupu do věku informačních technologií. V současnosti knihovny zpřístupňují nejen tradiční tištěné dokumenty, ale nabízejí rozsáhlé množství kvalitních elektronických informačních zdrojů. Propojování tištěného a digitálního světa informací podporuje univerzální šíření znalostí, což je podmínkou zachování svobody, předpokladů sociální rovnosti, východisek ekonomického úspěchu i intelektuálního a morálního uvědomění společnosti. Knihovny cíleným výběrem informačních zdrojů vytvářejí prostor pro rozpoznání hodnoty informace. Nejde pouze o řešení technologie přenosu informace a rozvoje informační gramotnosti, ale i o sdílené diskusní platformy, ať už ve formě virtuálního či fyzického prostoru.

Výhodou knihoven je, že působí na konkrétním místě. Mají hlubokou znalost místní komunity, jsou v denním kontaktu s lidmi a jejich potřebami a jsou schopny tyto potřeby uspokojovat. Jejich služby mají potenciál zasáhnout všechny generace i skupiny obyvatel bez jakýchkoliv omezení. Knihovny

48 JEŽKOVÁ, Zuzana, Cesta ke komunitní knihovně: "*Komunitní knihovna je takovou veřejnou knihovnou, která pomáhá komunitnímu rozvoji v konkrétním místě*."

49 MATOUŠEK, Oldřich, Slovník sociální práce, s. 87.: Komunitní rozvoj je definován jako "*ovlivňování místní komunity, jehož cílem je zvýšit angažovanost občanů na místních problémech a zlepšit jejich kompetence potřebné pro řešení problémů*."

navíc, díky svému zapojení v národní i mezinárodní síti knihoven, propojují toto konkrétní místo s podněty, tématy a lidmi, které a kteří umožňují včleňování lokální identity do širších identifikačních rámců. Knihovny jsou i prostředníkem, jenž celospolečenská témata přenáší na lokální úroveň, umožňují tak zapojení širších vrstev společnosti a tím rozvoj občanské společnosti. Jsou tak přirozeným prostředkem integrace a inkluze. Knihovny mohou být i platným nástrojem komunikace mezi místní samosprávou a občany.

1. Vize 2030

Knihovny jsou přirozenými centry občanského a komunitního života.

Tato role je ukotvena v strategických materiálech rezortů i samosprávy a rozvíjena díky spolupracujícímu systému knihoven celé České republiky.

Knihovny upevňují ve společnosti principy vzájemného respektu a významu občanské diskuse, pomáhají při rozmachu komunitního života, rozvíjejí principy participace a aktivně propojují různé skupiny obyvatel v rámci místa, regionu. V jejich prostorách se odehrávají diskuse o obecních záležitostech, které knihovny inspirují a iniciují.
Knihovny plní významnou roli v procesu hodnotového ukotvení společnosti a vytváření předpokladů pro princip vzájemné rovnosti.

Stát podporuje roli knihoven v procesu utváření společnosti vzdělaných, odpovědných a aktivních obyvatel a systémově zajišťuje její realizaci. Občané se do komunitní činnosti knihoven aktivně zapojují a podněcují ji.

2. Strategie na léta 2021 – 2027

Teze

1. Knihovny **podněcují participaci** na komunitním životě a poskytují pro ni **otevřený a bezpečný prostor**. Jsou přirozeným místem setkávání občanů s občany nad obecními záležitostmi, spojnicí mezi volenou samosprávou a občany a místem, kde se upevňuje sociální soudržnost a důvěra.
2. Knihovny se podílejí na **rozvoji regionální identity,** posilují vztah k místu, přispívají významně k identifikaci lidí s místem, ve kterém žijí, a probouzejí tím jejich aktivní občanský zájem o to, co je přímo obklopuje, posilují vědomí kontinuity a zájem o lokální historii.
3. Knihovny poskytují **prostor pro aktivity** jednotlivých skupin lidí a vyznačují se bohatou spoluprací s místními organizacemi a institucemi. Napomáhají **rozvoji sociálního kapitálu**, posilují **soběstačnost** a stimulují **místní rozvoj**. **Pružně reagují na měnící se potřeby lidí**, zejména na potřeby skupin ohrožených sociálním vyloučením. Využívají dobrovolnickou činnost.
4. Knihovny se podílejí na **komunikaci celospolečenských témat na lokální úrovni, podporují princip sdílení, čímž pomáhají naplnit princip uvědomělé spotřeby a minimalizace environmentálních dopadů**.
5. Knihovny systematicky inovují pracovní pozice a nabídku celoživotního vzdělávání svých zaměstnanců.

Strategické cíle

1. **zajistit rovný přístup k informačním zdrojům a dostupnost služeb knihoven všem obyvatelům**
2. **rozvinout potenciál knihoven jako komunitních center s aktivním podílem občanů na jejich činnosti**
3. **rozvíjet schopnost knihoven aktivně reagovat na různorodé potřeby uživatelů**
4. **aktivitami knihoven podporovat rozvoj regionální identity**
5. **zahrnout knihovny jako komunitní centra do strategických materiálů orgánů státní správy, krajů, obcí**
6. **zajišťovat komunitní funkce knihovny vícezdrojovým financováním**
7. **budovat adekvátní prostorové, technologické a materiálové zázemí pro rozvoj komunitní činnosti knihoven včetně podpory rozvoje kompetentního personálu**
8. **připojit knihovny k vysokorychlostnímu internetu**
9. **do vzdělávání knihovníků integrovat kurzy a metody, které rozvíjejí kompetence v oblasti zajišťování komunitní funkce knihoven**

II. Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce

Knihovny pomáhají každému, kdo chce rozvíjet své schopnosti a učit se. Podporují vzdělanou a sociálně soudržnou společnost, založenou na ekonomice s vysokou přidanou hodnotou práce. Garantují rovný a svobodný přístup k informacím. V rámci komunit propojují aktéry na poli vzdělávání. Jsou partnerem škol všech stupňů, školských zařízení, vědeckých institucí a dalších vzdělávacích institucí.

Na doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva zřizovány buďte politickými obcemi veřejné knihovny s četbou vzdělávací, naučnou i zábavnou, která má skutečnou vnitřní hodnotu.[50] – Tak praví první knihovní zákon z roku 1919. Ukazuje, že zakladatelé naší moderní státnosti si byli dobře vědomi nejen významu vzdělaného národa, ale i nezastupitelné role knihoven. S odstupem sta let můžeme konstatovat, že význam knihoven v oblasti vzdělávání vzrostl a stejně jako tehdy je vysoká vzdělanostní úroveň národa nezbytnou podmínkou ekonomické prosperity i kvality života ve všech jeho aspektech. Zásadní posun oproti minulosti je však v rychlosti, s jakou přicházejí především sociální a technologické změny, na něž je nutno reagovat. Vzdělávání už nekončí školní docházkou v prvních dekádách života, ale stává se celoživotní nezbytností každého jedince, kterou je nutné neustále rozvíjet a všestranně podporovat. Knihovny představují v České republice jedinečnou komplexní infrastrukturu neformálního celoživotního a občanského vzdělávání.

Knihovny motivují širokou veřejnost k všestrannému osobnímu rozvoji. Klíčová a zcela přirozená role připadá knihovnám v rozvoji čtenářské, informační, mediální a digitální gramotnosti[51] a v podpoře čtenářství.[52] Současně je tradiční role knihoven přizpůsobena digitální době.[53] Schopnost práce s informacemi a digitálními technologiemi je nezbytnou podmínkou pro udržení vzdělanostní úrovně jednotlivce. Tyto kompetence je třeba neustále rozvíjet pro řešení problémů a výzev společnosti 4.0[54] v kontextu evropských[55] a globálních trendů[56], a to prostřednictvím široké škály technik, informačních nástrojů a primárních zdrojů.

Podporu celoživotního vzdělávání v příštím období deklaruje řada strategických materiálů: *Důležitá je podpora celoživotního vzdělávání (občanského i profesního) u celé populace, včetně zapojení věkových skupin 55+ a 65+ do vzdělávání. Vize moderního vzdělávání vychází z principu celoživotního učení a směřuje k vybudování otevřeného prostředí, které umožňuje každému jedinci bez rozdílu a bez překážek vzdělávat se po celý život.*[57]

Součinnost s knihovnami je nezbytná pro formální, tedy školní vzdělávání od předškolního až po terciární stupeň,[58] včetně profesního vzdělávání. Funkční spolupráce s knihovnami umožňuje školám významně profitovat ze služeb knihoven a jimi spravovaných informačních zdrojů. Zcela neopominutelná je role knihoven ve vědě a výzkumu.

---

50 Zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních a navazující předpisy
51 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, Hlavní směry vzdělávací politiky ČR 2030+
52 ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE, Mezinárodní šetření PISA 2018: Národní zpráva
53 IFLA, Global Vision Report Summary: Top 10 Highlights and Opportunities
54 DZURILLA Vladimír, OČKO Petr a kol., Digitální ekonomika a společnost
55 EVROPSKÁ KOMISE, Bílá kniha o budoucnosti Evropy: Úvahy a scénáře pro EU27 v roce 2025
56 MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020
57 dtto
58 PILLEROVÁ a kol., Současný stav spolupráce ve vzdělávání mezi veřejnými knihovnami a školami

1. Vize 2030

Společnost vnímá a využívá knihovny jako nepostradatelné instituce neformálního celoživotního a občanského vzdělávání, poskytující podporu každému, kdo chce rozvíjet své profesní a občanské kompetence.

Nabídka vzdělávacích programů knihoven vychází ze srozumitelné dramaturgie založené na znalosti potřeb jednotlivých cílových skupin a pravidelné evaluaci. Pro realizaci programů knihovny udržují síť spolupracujících institucí a partnerů.

Knihovny jsou institucí první volby v posilování kompetencí a rozvoji gramotností společnosti, zejména v oblasti podpory čtenářství a práce s informacemi. Poskytují funkční nabídku praktických vzdělávacích programů vytvořených na míru jednotlivým cílovým skupinám v širokém sociodemografickém spektru.

Knihovny jsou důležitým partnerem MŠMT, MPSV a MMR. Povinnou obsahovou součástí kurikula škol všech stupňů je komplexní a systematický rozvoj informační gramotnosti pro řešení vzdělávacích potřeb i každodenních úkolů. Samozřejmostí je funkční partnerská spolupráce knihovníka a pedagoga při využívání knihoven různých typů ve vzdělávacím procesu. Knihovny se nesoustředí pouze na oblast čtenářství, čtenářské gramotnosti a literatury, ale nabízejí vzdělávací příležitosti do kurikula napříč všemi obory RVP.

2. Strategie na léta 2021 – 2027

Teze

1. Knihovny systematicky posilují svou vzdělávací roli v podmínkách svého působení. Svou programovou nabídku řídí jasně definovanou dramaturgií. Systematicky zjišťují a vyhodnocují potřeby cílových skupin, sledují nová témata celoživotního vzdělávání, především v oblasti inovativních technologií a jejich dopadu na každodenní život a udržitelný rozvoj, a tato témata proaktivně nabízejí veřejnosti. Knihovny propojují lokální aktéry vzdělávání a podporují synergické využívání dostupných zdrojů.
2. Knihovny jsou funkčním článkem implementace relevantních mezirezortních strategií. Výrazně figurují v kurikulárních dokumentech MŠMT, a to v rámcových vzdělávacích programech, jako aktéři propojování formálního a neformálního vzdělávání jak při rozvoji kompetencí a gramotností, tak v eliminaci nerovnosti vzdělávacích podmínek žáků a studentů. Knihovny jsou odpovědné za systematický **rozvoj kompetencí souvisejících s vyhledáváním, hodnocením a používáním informací** v širokém sociodemografickém spektru. Knihovny navigují uživatele v globalizovaném, vysoce nepřehledném informačním a mediálním prostředí.
3. **Knihovny systematicky rozvíjejí své kompetence v oblasti neformálního občanského a celoživotního vzdělávání uživatelů**. Tomu přizpůsobují nejen personalistiku, ale i profesní vzdělávání. Národní knihovna ČR, krajské knihovny a knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí tomuto procesu poskytují metodickou a jinou podporu směřovanou ke všem typům knihoven.
4. Knihovny **podporují vzdělávací instituce** tím, že zajišťují **přístup k odborným zdrojům** a nabízejí **prostory** umožňující různé styly učení a inovativní metody výuky.
5. **Vysokoškolské** a vědecké knihovny (zejména se statutem výzkumných organizací) systematicky **rozvíjejí svou znalost procesů a nástrojů vědecké komunikace**.
6. **Vysokoškolské** a vědecké knihovny na základě znalostí informačních potřeb komunity a **ve spolupráci s vyučujícími systematicky zabudovávají kritickou práci s vědeckými informacemi** do existujících kurikul.

7. **Výzkumníci** spolupracují s vysokoškolskými a vědeckými knihovnami při **vyhledávání, zpracovávání a sdílení informací, znalostí a dat**, zviditelňování a prezentaci vědeckých výstupů.

Strategické cíle

1. v knihovnách poskytovat kvalitní vzdělávací akce pro své cílové skupiny včetně uživatelů se specifickými potřebami
2. na úrovni meziresortní spolupráce MŠMT a MK vytvořit potřebné podmínky pro efektivní spolupráci knihoven se školami všech stupňů i dalšími vzdělávacími institucemi a orgány státní správy
3. systematicky spolupracovat s relevantními školami v obsluhovaných lokalitách
4. v knihovnách zřídit pracovní pozice specialistů na vzdělávání
5. státem a kraji podporovat roli knihoven jako vzdělávacích institucí a systémově zajišťovat její realizaci
6. zajišťovat vícezdrojové financování vzdělávací funkce knihoven
7. využívání vzdělávací nabídky a informačních zdrojů knihoven všech typů paměťových institucí explicitně zakotvit jako funkční obsahovou součást výuky napříč vzdělávacími oblastmi a obory v kurikulárních dokumentech mateřských, základních, středních a vyšších odborných škol a školských zařízení
8. Rozvíjet kritickou práci s vědeckými informacemi ve studijních programech, a to zejména prostřednictvím dostupných informací o výsledcích celosvětové vědy. Pořizovat výsledky v podobě klíčových elektronických informačních zdrojů, citačních databází a bibliometrických nástrojů centralizovaně. Současně tvoří knihovny zásadní součást při zajišťování kvality souvisejících činností vysokých škol, ale i samotné vzdělávací činnosti při zvyšující se poptávce a nárocích na distanční formy výuky
9. spolupracovat s komerčním sektorem, podporovat otevřená řešení, transfer technologií a inovace v návaznosti např. na Národní strategii umělé inteligence v ČR
10. vybudovat efektivní systém vzdělávání knihovníků včetně managementu knihoven

III. Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství

Identita společnosti není založena jen na ekonomickém či politickém úspěchu, ale i na udržení kulturní identity a sebevědomí demokratické společnosti. Kulturní a znalostní bohatství netvoří pouze dědictví minulosti, ale je živou a důležitou součástí našich životů, otevřenou neotřelým tvůrčím skutkům. Úkolem knihoven je toto bohatství spravovat, chránit a zpřístupňovat, ale rovněž aktivně podněcovat a podporovat vznik nových hodnot a poznatků.

Knihovny tvoří jeden z pilířů naší kulturní kontinuity a identity. Jsou nepostradatelným základem pro výzkum, vývoj a vzdělání všech forem. Díky své otevřenosti a znalostnímu a informačnímu bohatství podporují široké spektrum dalších aktivit, které obohacují každodenní život a naplňují volnočasové a intelektuální potřeby občanů.

Tradičním posláním knihoven je zajistit trvalé uchování a zpřístupnění knihovních fondů tvořících nedílnou součást našeho kulturního dědictví a znalostního bohatství. Nejde jen o fyzické dokumenty, jako jsou například knihy či noviny a další v knihovnách zastoupené fondy (mapové sbírky, grafiky, plakáty, pohlednice, zvukové dokumenty), ale také o významně narůstající objem digitálních fondů. Nejedná se jen o obsah vzniklý digitalizací fyzických dokumentů, ale také o dokumenty, které vznikají elektronicky (dokumenty e-born) v tom nejširším možném pojetí.

Proměnlivý svět digitálních médií klade na knihovny nové požadavky v oblasti jejich dlouhodobého uchování a zpřístupnění pro budoucí generace. Knihovny hrají roli kurátorů, kteří cíleně procházejí virtuální prostor a hledají v něm hodnoty ke zpracování a uchování pro budoucí využití bez ohledu na působení času a proměny technologií.

Knihovny současnosti podněcují a podporují vznik nových kulturních hodnot a poznatků. Ty vznikají jednak za využití znalostního bohatství uloženého v knihovnách, nebo jako okamžitý výstup aktivity svého tvůrce, vědce apod. Knihovny poskytují přístup k znalostnímu bohatství bez ohledu na dobu jeho vzniku či jeho aktuální podobu. Aktivně tak vstupují do procesu vytváření nových poznatků a inovací. Důležitou roli hraje knihovník, který společně s uživatelem za využití všech dostupných zdrojů hledá odpovědi na otázky, které si pokládáme.

Přímá podpora vzniku nových kulturních hodnot a znalostí knihovnami pak spočívá v nabídce takových služeb, které umožňují tvorbu vlastního obsahu bez ohledu na to, zda jde o text, hudbu, video, kód, objekt, nebo jen prostou myšlenku. Důležitou součástí je sdílení znalostí a tvůrčí energie prostřednictvím setkávání lidí s lidmi a předávání znalostí a dovedností.

Knihovny jsou zároveň součástí českého literárního a literárněvědného života a cíleně podporují literaturu a její autory formou provozování literárních center, čtenářských klubů i setkávání se. Starají se o rozvoj čtenářství u všech věkových kategorií a zvyšování literární i digitální gramotnosti obyvatelstva.

Hustá síť knihoven nabízí přístup ke kulturnímu a znalostnímu bohatství všem bez ohledu na místo a čas. Zároveň je příležitostí k aktivní spolupráci mezi paměťovými institucemi a jednotlivými subjekty kreativního průmyslu.[59]

59 Kapitola 1.6. Kultura Strategického rámce: Česká republika 2030

1. Vize 2030

Knihovny udržují kontinuitu lidského poznání, podporují kreativitu a aktivní prožití volného času.

Knihovny znají potřeby společnosti a reflektují je ve svých službách. Ke službám knihoven mají přístup všichni bez rozdílu.

Knihovny dlouhodobě uchovávají významnou část našeho kulturního a znalostního bohatství bez ohledu na formu nebo dobu jeho vzniku. Zpřístupňují je jednoduchým a uživatelsky přívětivým sdílením prostřednictvím funkční sítě knihoven za využití moderních technologií. Knihovny vytvářejí propojená data s využitím všech v dané době dostupných dokumentů.

Knihovny podněcují a podporují vznik nových kulturních hodnot poskytováním informací, prostoru a vybavení, ale i přímou spoluprací a propojováním tvůrců s veřejností. K tomu jsou v knihovnách dostupné příjemné a bezbariérové prostory, ve kterých poskytují veřejnosti služby kompetentní zaměstnanci. Tyto prostory slouží pro pořádání kulturních akcí, nabízejí možnost vytvářet vlastní díla nebo se nechat inspirovat již vzniklým kulturním bohatstvím.

2. Strategie na léta 2021 – 2027

Teze

1. Knihovny nabízejí **otevřený a bezpečný fyzický i virtuální prostor** pro tvorbu a konzumaci kulturního a znalostního obsahu.
2. Knihovny jsou **hybridní instituce**, stále zpracovávají tradiční dokumenty, zároveň se zaměřují na obsah, který vzniká digitalizací i přímo v elektronické podobě. Knihovny se podílejí na vývoji a implementaci **nových technologií**.
3. Knihovny jsou **garantem** dlouhodobého **uchování** kulturního dědictví **a autenticity** informace bez ohledu na pomíjivost jejího zdroje.
4. Knihovny systematicky poznávají, vyhodnocují a reagují na **potřeby a postoje cílových skupin** uživatelů.
5. V knihovnách **pracují lidé, kteří se vzdělávají, jsou kreativní** a nebojí se své nápady uplatnit v praxi. Knihovny inovují na základě nových úkolů pracovní pozice.
6. Knihovny **efektivně využívají infrastrukturu sítě knihoven** a dalších paměťových institucí, pro sdílení všech forem obsahu tak, aby kulturní a znalostní hodnoty byly uživatelům přístupné jednoduše, rychle a přívětivě.

Strategické cíle

1. **zajišťovat rovný přístup k informacím a zdrojům a dostupnost služeb knihoven všem obyvatelům**
2. **knihovnami shromažďovat, dlouhodobě uchovávat a přívětivě zpřístupňovat významnou složku kulturního a vědeckého dědictví v analogové i digitální formě**
3. **sdílet data knihoven bezplatně v systémech otevřených dat a systematicky je propojovat v digitálním prostředí**
4. **důslednou kooperací a sdílením činností dosahovat maximální ekonomické efektivnosti poskytovaných služeb knihoven**
5. **vybudovat kooperativní systém spolupracujících institucí pro depozitní ukládání**
6. **stabilizovat a/nebo digitalizovat dokumenty ohrožené fyzickou degradací**
7. **pro knihovny působící v obcích budovat multifunkční prostory s potřebným vybavením, které slouží veřejnosti ke kreativnímu trávení volného času**
8. **vybavovat knihovny nejnovějšími technologiemi, které uživatelům umožní rychlý, bezpečný a příjemný přístup k informacím a současným kulturním formám v širokém rozsahu**
9. **postavit novou budovu Národní knihovny ČR, nový depozitář Moravské zemské knihovny a nové budovy Moravskoslezské vědecké knihovny a Vědecké knihovny v Olomouci**
10. **připravit knihovny na krizové situace ohrožující životy, zdraví, majetek, životní prostředí nebo vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek**

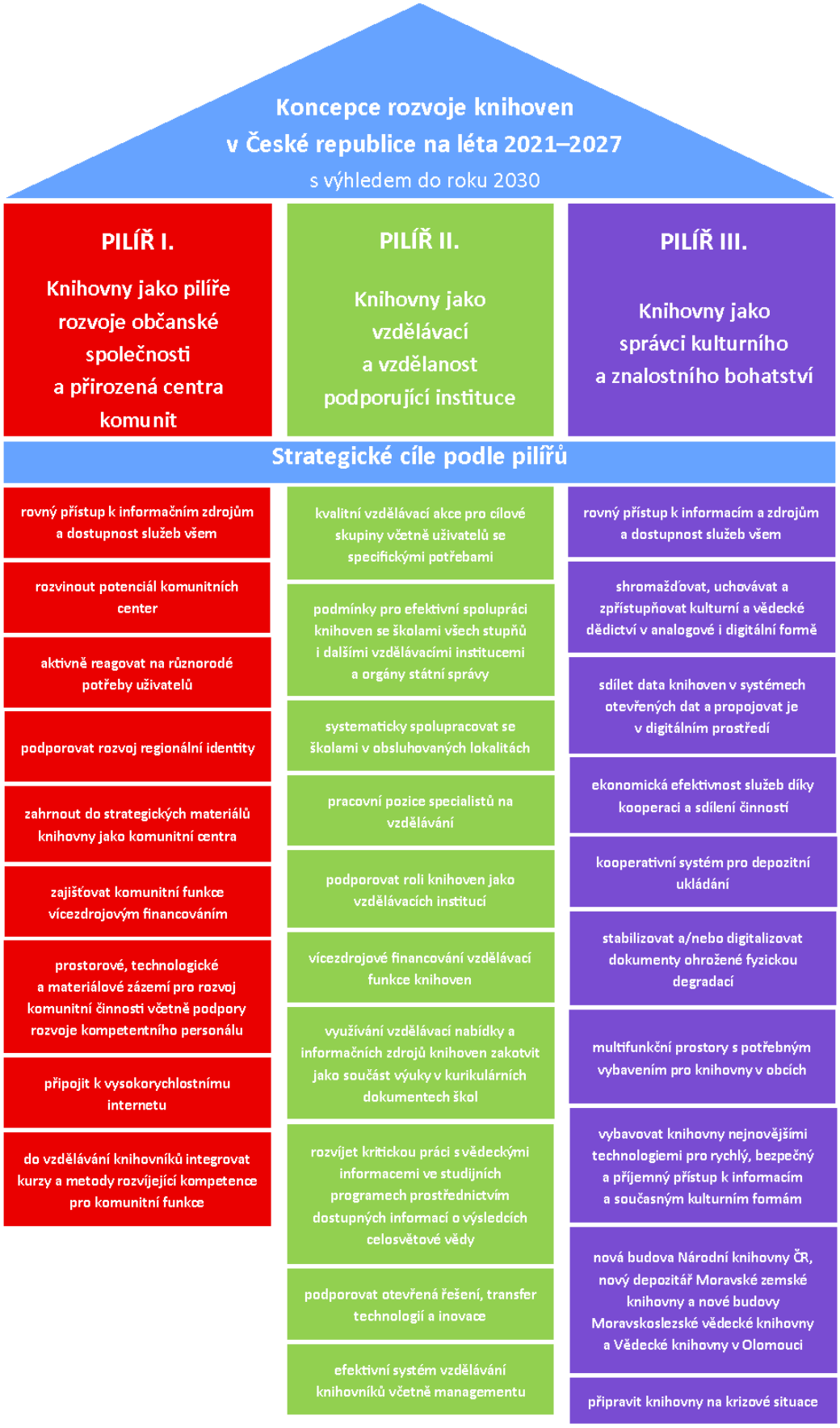
Koncepce rozvoje knihoven
v České republice na léta 2021–2027
s výhledem do roku 2030
PILÍŘ I.
Knihovny jako pilíře rozvoje občanské společnosti a přirozená centra komunit
PILÍŘ II.
Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce
PILÍŘ III.
Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství
Strategické cíle podle pilířů
rovný přístup k informačním zdrojům a dostupnost služeb všem
rozvinout potenciál komunitních center
aktivně reagovat na různorodé potřeby uživatelů
podporovat rozvoj regionální identity
zahrnout do strategických materiálů knihovny jako komunitní centra
zajišťovat komunitní funkce vícezdrojovým financováním
prostorové, technologické a materiálové zázemí pro rozvoj komunitní činnosti včetně podpory rozvoje kompetentního personálu
připojit k vysokorychlostnímu internetu
do vzdělávání knihovníků integrovat kurzy a metody rozvíjející kompetence pro komunitní funkce
kvalitní vzdělávací akce pro cílové skupiny včetně uživatelů se specifickými potřebami
podmínky pro efektivní spolupráci knihoven se školami všech stupňů i dalšími vzdělávacími institucemi a orgány státní správy
systematicky spolupracovat se školami v obsluhovaných lokalitách
pracovní pozice specialistů na vzdělávání
podporovat roli knihoven jako vzdělávacích institucí
vícezdrojové financování vzdělávací funkce knihoven
využívání vzdělávací nabídky a informačních zdrojů knihoven zakotvit jako součást výuky v kurikulárních dokumentech škol
rozvíjet kritickou práci s vědeckými informacemi ve studijních programech prostřednictvím dostupných informací o výsledcích celosvětové vědy
podporovat otevřená řešení, transfer technologií a inovace
efektivní systém vzdělávání knihovníků včetně managementu
rovný přístup k informacím a zdrojům a dostupnost služeb všem
shromažďovat, uchovávat a zpřístupňovat kulturní a vědecké dědictví v analogové i digitální formě
sdílet data knihoven v systémech otevřených dat a propojovat je v digitálním prostředí
ekonomická efektivnost služeb díky kooperaci a sdílení činností
kooperativní systém pro depozitní ukládání
stabilizovat a/nebo digitalizovat dokumenty ohrožené fyzickou degradací
multifunkční prostory s potřebným vybavením pro knihovny v obcích
vybavovat knihovny nejnovějšími technologiemi pro rychlý, bezpečný a příjemný přístup k informacím a současným kulturním formám
nová budova Národní knihovny ČR, nový depozitář Moravské zemské knihovny a nové budovy Moravskoslezské vědecké knihovny a Vědecké knihovny v Olomouci
připravit knihovny na krizové situace

C. Implementace Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2021-2027 s výhledem do roku 2030

Souhrn strategických a specifických cílů ve členění do pěti oblastí, k nimž jsou přičleněna opatření a indikátory úspěšné realizace.

A. Knihovny jako komunitní, vzdělávací a kulturní centra

1. Knihovny zajišťují rovný přístup k informacím a zdrojům, jejich služby jsou dostupné všem obyvatelům
2. Stát, kraje a provozovatelé knihoven podporují roli knihoven jako komunitních, vzdělávacích a kulturních institucí
3. Je zajištěno vícezdrojové financování komunitních, vzdělávacích a kulturních funkcí knihoven
4. Na úrovni meziresortní spolupráce MŠMT a MK jsou vytvořeny legislativní a další podmínky pro efektivní spolupráci knihoven se školami všech stupňů i dalšími vzdělávacími institucemi
5. Knihovny jako komunitní, vzdělávací a kulturní centra jsou součástí strategických materiálů ústředních orgánů státní správy, krajů, obcí
6. Knihovny jsou vnímány jako komunitní, vzdělávací a kulturní centra a obyvatelé se aktivně podílejí na jejich činnosti
7. Knihovny jsou místem rozvoje regionální identity
8. Knihovny systematicky poskytují kvalitní vzdělávací akce pro své cílové skupiny, včetně uživatelů se specifickými potřebami
9. Knihovny systematicky spolupracují s relevantními školami v obsluhovaných lokalitách
10. Využívání vzdělávací nabídky i informačních zdrojů knihoven všech typů paměťových institucí je explicitně zakotveno jako funkční obsahová součást výuky napříč vzdělávacími oblastmi a obory v kurikulárních dokumentech mateřských, základních, středních a vyšších odborných škol a školských zařízení
11. Rozvíjí se kritická práce s vědeckými informacemi ve studijních programech, a to zejména prostřednictvím dostupných informací o výsledcích celosvětové vědy. Jsou pořizovány výsledky v podobě klíčových elektronických informačních zdrojů, citačních databází a bibliometrických nástrojů centralizovaně. Současně knihovny tvoří zásadní součást při zajišťování kvality souvisejících činností vysokých škol, ale i samotné vzdělávací činnosti při zvyšující se poptávce a nárocích na distanční formy výuky.
12. Knihovny aktivně reagují na různorodé potřeby uživatelů

Přehled opatření k naplnění strategických a specifických cílů

Pořadí	IMPLEMENTACE KONCEPCE	Cíl	Realizace	Spolupráce	Termín realizace (od-do)	Financování - veřejné rozpočty v tis. Kč	z toho financování MK v tis. Kč
	Knihovny jako vzdělávací, kulturní a komunitní centra						
1	Novelizovat zákon č. 257/2001 Sb. a rozšířit úlohu knihoven jako vzdělávacích, kulturních a komunitních center. Prohloubit princip rovného a bezbariérového přístupu k veřejným knihovnickým a informačním službám (zrušení	A1	MK, , NK, NTK, SKIP, SDRUK, AKVŠ	MŠMT, MMR	2021-2022	30	30

	registračního poplatku, bezplatné meziknihovní výpůjční služby apod.)						
2	Novelizovat autorský zákon č. 121/2000 Sb. a implementovat směrnici (EU) 2019/790 o autorském právu na jednotném digitálním trhu	A12	MK, NK, NTK	MŠMT	2020 - 2021		
3	Zakotvit neformální občanské vzdělávání prostřednictvím knihoven jako součást pokračování vzdělávacího procesu v relevantních strategiích a dokumentech	A8	MK, MŠMT, MPSV ad.		2021-2027		
4	Uzavřít Memorandum o spolupráci s MŠMT, případně dalšími rezorty, ustavit meziresortní pracovní skupiny, které zmapují možnosti využití systému knihoven a veřejných knihovnických a informačních služeb při realizaci resortních strategických dokumentů, včetně MAP, MAS, KAP (čtenářská, informační a digitální gramotnost, podpora rodiny, práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením, seniory, integrace cizinců, mezigenerační dialog, občanské vzdělávání, spolehlivost a pravdivost informací, podpora komunitního života)	A4	MK, MŠMTSMS ČR, SMO ČR	NK, SKIP, SDRUK, ÚKR, AKVŠ, „oborové“ školy[60], NTK	2021-2027		
5	Přizpůsobit dotační programy MK, MMR a dalších subjektů veřejné správy tak, aby podporovaly rozvoj nových služeb knihoven v oblasti přístupu ke vzdělávání, kultuře, rozvoji demokracie a komunitního života	A2	MK, MMR ad., kraje		2021-2027		
6	Zahrnout oblast rozvoje knihoven do strategií a rozvojových plánů krajů a obcí s důrazem na podporu služeb knihoven v přístupu ke vzdělávání, kultuře, rozvoji demokracie a komunitního života. Využívat potenciál sítě knihoven pro oblast e-governmentu, smart cities apod.	A5	Kraje, AK ČR, obce, SMO ČR, SMS ČR, NSZM, SPOV a další sdružení provozovatelů knihoven		2021-2027	500	0
7	Ustavit pracovní skupinu pro spolupráci krajů a obcí na podporu služeb knihoven v přístupu ke vzdělávání, kultuře, rozvoji demokracie a komunitního života	A2	‚AK ČR, SMO ČR, SMS ČR, NSZM, SPOV a další sdružení provozovatelů knihoven	MK	2021-2027		
8	Stabilizovat finanční a personální zajištění výkonu regionálních funkcí a motivovat obce v péči o knihovnu, motivovat kraje, kde podpora knihoven dlouhodobě stagnuje.	A2	Kraje, KK, MZK, AK ČR	obce, provozovatelé knihoven	2021-2027	1 500 000	0
9	Podporovat spolupráci knihoven s paměťovými institucemi, neziskovými organizacemi a sdruženími, zapojit knihovny do struktur kreativních a kulturních průmyslů, při plánování akcí a projektů vycházet z místních potřeb, zdrojů a místního potenciálu	A7	NK, kraje, KK, MZK, pověřené knihovny, SKIP, AMG, provozovatelé knihoven		2021-2027		

60 Viz slovník pojmů

10	Zpracovat a pravidelně aktualizovat koncepce rozvoje knihovny v místě/ instituci, které jsou oponovány zastupitelstvem a veřejností	A5	Knihovny, provozovatelé knihoven, obce	KK, PK, SKIP, SDRUK	2021-2027		
11	Rozvíjet a podporovat vzdělávací funkce knihoven zejména v oblasti celoživotního a občanského vzdělávání ve spolupráci se vzdělávacími institucemi a dalšími partnery na celostátní, regionální a lokální úrovni, se zvláštní pozorností na oblast čtenářství, čtenářské gramotnosti, informační gramotnosti, digitální kompetence a občanské vzdělávání; podporovat mezigenerační dialog a neformální vzdělávání všech věkových skupin uživatelů (např. Univerzita 3. věku)	A8	MK, NTK, MPSV a d., knihovny a jejich provozovatelé, „oborové“ školy[61], lokální aktéři	SKIP, SDRUK, AK VŠ	2021-2027	1 000 000	100 000
12	Implementovat strategie gramotností a kompetencí do vzdělávacích aktivit knihoven, funkčně provázat standardy a rámce digitálních kompetencí s rámcovými vzdělávacími programy (RVP)	A9	MK, MŠMT, NTK, MPSV, knihovny, SKIP, SDRUK, AK VŠ, „oborové“ školy[62]		2021-2027		
13	Připravit a realizovat Národní program na podporu čtenářství a čtenářské gramotnosti. Realizovat akce na podporu rozvoje čtenářství (např. Noc s Andersenem, Knížka pro prvňáčka, Lovci perel, Rytíři krásného slova, Pasování prvňáčků, Bookstart - S knížkou do života apod.), spolupracovat s obdobnými projekty jiných subjektů (např. Čtení pomáhá, Rosteme s knihovou, Celé Česko čte dětem apod.)	A6	MK, MŠMT, SKIP, knihovny, nakladatelé a vydavatelé, školy, státní správa a samospráva, SČKN	zastupitelské úřady ČR v zahraničí, Česká centra, České školy v zahraničí, české krajanské spolky v zahraničí, lokální aktéři, mediální partneři, realizátoři kampaní	2021-2027	28 000	4 000
14	Propagovat regionální historii a kulturu formou kulturních, vzdělávacích a komunitních akcí, podporovat péči o kulturní dědictví, jeho zpřístupnění, a seznamovat s osobnostmi regionu, podporovat aktivní účast občanů na společenském životě, pomáhat při vytváření partnerství	A7	knihovny a jejich provozovatelé		2021-2027	140 000	70 000
15	Podporovat knihovny jako bezpečný, neformální a demokratický prostoru k setkávání lidí, místních občanských skupin i organizací, podporovat dialog o aktuálních místních potřebách, o prioritách a zájmech (kulaté stoly, veřejné diskuse)	A6	knihovny a jejich provozovatelé		2021-2027		
16	Zpracovat standard, metodiku a evaluační nástroje pro přípravu vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí v knihovnách	A6	MK, MŠMT, NTK, MPSV, NK,	SKIP, SDRUK, AK VŠ, „oborové“ školy[63]	2021-2027	1 500	300

61 Viz slovník pojmů
62 dtto
63 dtto

17	Zpracovat metodiky poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb uživatelům s různými typy zdravotního postižení, cizincům, národnostním menšinám, osobám ohroženým sociálním vyloučením	A12	MK, NK	SKIP	2021-2027	100	100
18	Podporovat práci knihoven s dobrovolníky – metodická pomoc, zvyšování prestiže dobrovolnictví, motivace pracovníků a jejich vzdělávání, spolupráce s jinými organizacemi a firmami podporujícími společenskou odpovědnost	A6	MK, NK, SKIP, knihovny a jejich provozovatelé		2021-2027	1 500	500
	Systém hodnocení a marketing veřejných knihovnických a informačních služeb						
19	Zjišťovat potřeby lokálních komunit a uživatelů knihoven, pravidelně provádět průzkumy veřejnosti ve vztahu ke čtenářství a knihovnám na lokální i celostátní úrovni, podpořit vznik nástrojů na zjišťování zpětné vazby ke službám knihoven	A12	NK, knihovny a jejich provozovatelé		2021-2027		2 500
20	Optimalizovat a sjednotit statistické vykazování činnosti různých typů knihoven poskytujících VKIS, zpracovat metodiky hodnocení dopadů činnosti knihoven	A12	ÚKR, NK, NIPOS		2025		
21	Podporovat tvorbu metodik měření ekonomické efektivnosti služeb knihoven a jejich uplatňování v praxi, pokračovat v benchmarkingu knihoven	A12	MK, MKP, knihovny a jejich provozovatelé		2021-2027		3 500
22	Zefektivnit komunikaci knihoven se všemi stupni veřejné správy a vytvořit spolupracující systém	A2	Kraje, KK, MZK, PK, NK, provozovatelé knihoven		2021-2027		
23	Komunikovat koncepci rozvoje knihoven směrem k pracovníkům knihoven, pracovníkům veřejné správy, politikům, zřizovatelům knihoven i veřejnosti, využít mj. platforem odborných periodik (Čtenář ad.)	A5	MK, NK, MZK, NTK, KK, PK, SKIP, SDRUK, AKVŠ, AMG		2020-2021	200	140
24	Novelizovat nařízení vlády č. 5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělených Ministerstvem kultury - cenu Knihovna roku a využít soutěž k propagaci činnosti knihoven	A6	MK	SKIP	2021	2100	2100
25	Zajistit pro systém knihoven marketing, public relations, propagaci na centrální úrovni se zaměřením na vzdělávací, kulturní a komunitní aktivit knihoven, poskytovat PR služby knihovnám bez profesionálního zázemí, podporovat spolupráci s dodavateli a realizátory marketingových kampaní z komerčního prostředí	A6	SKIP, SDRUK	MK	2021-2027		3 500

Cíl	Opatření	Indikátory úspěšné realizace
A5	3	Rozvoj knihoven jako vzdělávacích, kulturních a komunitních center je zakotven ve státní kulturní politice
A2	1,5,6	Roste počet knihoven pořádajících kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity, vývoj v časové řadě
A6	6,7	Roste počet návštěvníků vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí, vývoj v časové řadě
A6	16,17	Rozvoj nástrojů na podporu vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit knihoven (zpracované standardy, doporučení a metodické materiály)
A5	6,7	Zpracování a realizace krajských koncepcí rozvoje regionálních funkcí knihoven (podpora knihoven jako vzdělávacích, kulturních a komunitních center)
A2	8	Srovnávání úrovně financování regionálních funkcí mezi kraji, sledování výdajů v přepočtu na obyvatele a knihovny v časové řadě
A6	18	Roste počet dobrovolníků vykonávající práce v knihovnách, vývoj v časové řadě
A9	12	Roste počet knihoven, které systematicky spolupracují alespoň s jednou školou, vývoj v časové řadě
A9	12	Roste počet vzdělávacích akcí realizovaných ve spolupráci se školou, vývoj v časové řadě
A9	12	Roste počet účastníků vzdělávacích akcí realizovaných ve spolupráci se školou, vývoj v časové řadě
A10	12	Upravené rámcové vzdělávací programy mateřských, základních, středních a vyšších odborných škol a školských zařízení zahrnující komplexní rozvoj informační gramotnosti jako povinnou součást obsahu učiva napříč vzdělávacími oblastmi; její realizace probíhá ve spolupráci knihovníka a pedagoga
A4	4	Aktualizovaný metodický výklad MŠMT k výkonu přímé a nepřímé pedagogické činnosti za účelem systémového přístupu k realizaci formální výuky žáků v knihovnách paměťových institucí

B. Informační služby knihoven v analogovém a v digitálním prostředí

13. Knihovny shromažďují, dlouhodobě uchovávají a přívětivě zpřístupňují různé formy kulturního obsahu v analogové i digitální formě
14. Data knihoven jsou bezplatně sdílena v systémech otevřených dat a jsou v digitálním prostředí systematicky propojována
15. Knihovny dosahují maximální ekonomické efektivnosti poskytovaných služeb zejména důslednou kooperací a sdílením činností
16. Knihovny spolupracují s komerčním sektorem, podporují otevřená řešení, transfer technologií a inovace v návaznosti např. na Národní strategii umělé inteligence v ČR
17. Knihovny jsou připojeny k vysokorychlostnímu internetu

Přehled opatření k naplnění strategických a specifických cílů

Pořadí	IMPLEMENTACE KONCEPCE	Cíl	Realizace	Spolupráce	Termín realizace (od-do)	Financování – veřejné rozpočty v tis. Kč	z toho financování MK v tis. Kč
	Informační služby knihoven v analogovém a v digitálním prostředí						
26	Podporovat rozvoj a zajistit dlouhodobé a stabilní financování digitálních knihoven včetně vytváření uživatelsky přívětivých aplikací, nástrojů a webových rozhraní pro jejich provozování, např. Kramerius, Česká digitální knihovna a Manuscriptorium včetně jejich poslání agregátorů pro národní, mezinárodní a transsektorové portály a úložiště dat jako Europeana, DARIAH či UNESCO	B13	MK, NK, MZK, KK, KNAV, provozovatelé knihoven		2021-2027	120 000	120 000
27	Analyzovat, optimalizovat, provozovat a rozvíjet centralizované služby knihoven a podporovat silné oborové a regionální portály a nadstavbová interdisciplinární řešení, jako např. portál Knihovny.cz, ANL, CENTRAL, Národní autority, Souborný katalog ČR ad.	B13	MZK, NK, NTK,SDRUK, provozovatelé knihoven	MK	2021-2027	200 000	200 000
28	V oblasti zpřístupňování knihovních fondů a informačních zdrojů podporovat řešení založená na otevřených softwarech, která vedou k lepší spolupráci knihoven	B16	MK, provozovatelé knihoven		2021-2027		
29	Podporovat otevřenou dostupnost dat, kvalitu metadat a otevřená komunikační rozhraní. Zavést otevřené licence knihovních metadat (CC0) a umožnit extenzivní propojování dat se systémy mimo ČR i mimo knihovny samotné	B14	provozovatelé knihoven		2021-2027		
30	Dořešit problematiku poskytování dat a obsahů v režimu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím ohledně možnosti dílčí návratnosti vynaložených prostředků	B14	MK		2021		
31	Spolupracovat s vědeckými institucemi při vytváření virtuálního badatelského	B14	Specializované knihovny,	MK	2021-2027	100 000	70 000

	prostředí pro humanitně orientované obory (lingvistika, historie, filozofie, archeologie, etnologie, dějiny umění atd.) a přírodní vědy včetně tvorby specializovaných datových zdrojů a nástrojů. Podporovat vytěžitelnost dat pomocí automatizovaných nástrojů strojového čtení pro potřeby digitalizace společnosti. Rozvíjet principy digital humanities		knihovny se statutem výzkumných organizací, RVVI, VŠ, provozovatelé knihoven, paměťové instituce, GA ČR, TA ČR				
32	Navázat spolupráci s komerčními subjekty v oblasti poskytování placeného a prémiového obsahu do sítě knihoven (např. Spotify, Netflix apod.)	B16	NK, provozovatelé knihoven	MK	2021-2027	7 000	7 000
33	Sjednávat kolektivní a hromadné licence na zpřístupnění knihovních fondů v digitální podobě a motivovat držitele práv k dílům, jež nehodlají ekonomicky zhodnocovat, k jejich volnému zpřístupnění	B13	MK, NK		2021-2027	245 000	245 000
34	Zajistit zpřístupnění digitalizovaných děl nedostupných na trhu prostřednictvím knihoven nejširší veřejnosti a vybudovat silnou infrastrukturu pro zpřístupnění, zprovoznit seznam děl nedostupných na trhu. Podporovat malé knihovny při využití DNNT v rámci regionálních funkcí	B13	NK, MZK, provozovatelé knihoven	MK, KK, PK	2021-2027	42 000	42 000
35	Připravit technické prostředky pro využívání digitalizovaných děl, propagovat jejich využívání, využívat výsledky digitalizace knihovních fondů pro potřeby výuky	B13	NK, MZK, knihovny s digitálními fondy	MK, MŠMT	2021-2027		
36	Podporovat vysokorychlostní připojení knihoven k internetu jako základní předpoklad pro rozvoj digitálních služeb knihoven – zapojení do strategie Digitální Česko	B17	MPO, MK, provozovatelé knihoven, knihovny		2021-2025		
37	Dokončit retrokonverzi/rekatalogizaci zejména centrálních (NK, MZK) a unikátních knihoven (historické fondy), zajistit trvalé jednoznačné identifikátory pro dokumenty ve fondech knihoven na úrovni bibliografického záznamu i exempláře včetně jejich vytváření, podporovat tyto aktivity v dotačních programech	B15	NK, MZK, knihovny s unikátními fondy		2021-2027	70 000	70 000
38	Analyzovat automatizované knihovní systémy, doporučit vhodná řešení a zajistit přechod na novou generaci knihovních systémů	B16	NK, MZK, NTK, specializované a krajské knihovny		2021-2027	1 500 000	10 000
39	Preferovat automatizované knihovní systémy s funkcí propojování dat	B14	Poskytovatelé knihovních systémů, provozovatelé knihoven, MK, NTK		2021-2027		20 000
40	Podporovat využívání a provoz regionálních automatizovaných systémů	B15	Kraje, KK, pověřené knihovny, MK, MZK		2021-2027	280 000	20 000
41	Asistovat neprofesionálním knihovnám při aktualizaci webových stránek a	B15	KK, PK, knihovny a		2021-2027		

	zpřístupňování údajů o nabízených informačních zdrojích s využitím portálu Knihovny.cz		jejich provozovatelé				
42	Podporovat vznik laboratoří pro práci s novými technologiemi (např. maker space FABLAB apod.)	B16	MK, kraje, provozovatelé knihoven		2021-2027	40 000	20 000
	Podporovat digitalizaci knihovních fondů						
43	Pokračovat v digitalizaci knihovních fondů a rozšířit ji na další typy dokumentů z oblasti kulturního dědictví (hudebniny, plakáty, pohlednice, zvukové dokumenty atd.), podporovat převod dříve pořízených dat do podoby odpovídající aktuálním standardům, spolupracovat při digitalizaci fondů a sbírek paměťových institucí a sbírek vědeckých institucí (zejména z oblasti sociálních a humanitních věd), vydávat a podporovat vydávání nekomerční české literatury ve formátu e-knih dostupných široké veřejnosti zdarma	B13	NK, MZK, krajské a specializované knihovny, AMG, provozovatelé knihoven	MK	2021-2027	350 000	350 000
44	V Národní knihovně ČR zřídit metodické centrum digitálních dokumentů (tvorba koncepce a koordinace digitalizace v knihovnách, přijímání e-dokumentů, dlouhodobá archivace včetně vytváření nových standardů, vytváření metodik apod.)	B13/15	MK, NK ve spolupráci s knihovnami, muzei a galeriemi	MV- archivy	2021-2027	70 000	70 000
45	Vypracovat národní strategii digitalizace knihovních fondů	B13/15	NK, MZK ÚKR,	MK	2021		
46	Zajistit provoz a rozvoj Registru digitalizace, Resolveru URN:NBN, Komplexního validátoru NDK a jejich napojení na další systémy	B15	NK, MZK	KK	2021-2027	20 000	20 000
47	Využívat metodu PPP pro digitalizaci kulturního obsahu	B16	Provozovatelé knihoven		2021-2027		
	Shromažďovat národní kulturní dědictví vzniklé v elektronické podobě						
48	Dokončit proces legislativy povinného výtisku elektronických publikací a vytvořit a zajistit provoz systému pro jejich sběr, zpracování, zpřístupnění a ukládání	B13	MK, NK, příjemci povinného výtisku		2021-2027		210 000
49	Zajistit rozvoj a provoz systému sklízení, archivace a zpřístupnění českého webu (především WebArchiv) včetně systému trvalého uchování	B13	MK, NK, příjemci povinného výtisku,	MV - archivy	2021-2027	350 000	350 000
50	Vybudovat novou infrastrukturu pro práci s velkými objemy dat (analýzy dat a jejich využití ve výzkumu) a zajistit jejich trvalé uchování	B14/15	MK, NK, KNAV		2021-2027	70 000	70 000
51	Zajistit provoz a rozvoj infrastruktury LTP úložišť v NK a největších knihovnách. Podpora přípravy LTP systému NK ČR na příjem a archivaci digitálních dokumentů ze všech knihoven v ČR včetně jejich certifikace a jejího pravidelného obnovování	B13	MK, NK, KNAV, specializované a krajské knihovny;	MV - archivy	2021-2027	350 000	350 000
52	Legislativně podchytit problematiku povinného ukládání interaktivních a multimediálních obsahů a audiovizuálních děl, jež nejsou	B13	MK, NK;	MV - archivy	2026-27		

	předmětem sbírkotvorné činnosti Národního filmového archivu, a vytvořit a zajistit provoz systému pro jejich sběr, zpracování, zpřístupnění a ukládání, včetně retrospektivní působnosti						
	Budování knihovních fondů a informačních zdrojů						
53	Zajistit odpovídající financování nákupu knihovních fondů a informačních zdrojů v souladu s potřebami uživatelů, rozvojem vědních oborů a doporučujících standardů včetně vlivu inflace	B13	provozovatelé knihoven		2021-2027		
54	Zavést dotační program na podporu retrospektivní akvizice fondů významných z hlediska národního kulturního dědictví	B13	MK		2021-2027	140 000	140 000
55	Pokračovat v podpoře doplňování zahraniční literatury pro jazykové vzdělávání uživatelů do fondů knihoven	B13	MK, MZK, vybraný okruh knihoven		2021-2027	30 000	30 000
56	Aktualizovat podmínky dotačního programu na podporu akvizice literatury v jazycích národnostních a etnických menšin, migrantů, knih pro občany s postižením (Knihovna 21. století aj.)	B13	MK		2021-2027	5 000	5 000
57	Pokračovat v realizaci projektu Česká knihovna na podporu akvizic nekomerčních titulů původní české literatury pro knihovny	B13	MK, MZK		2021-2027	40 000	40 000
58	Rozšířit a zefektivnit vytváření a cirkulaci výměnných souborů knih a dalších dokumentů v rámci regionu	B13	Kraje, KK, MZK, pověřené knihovny		2021-2027		
59	Podporovat zajištění elektronických informačních zdrojů (včetně e-knih) pro výzkum, vývoj i veřejnost	B13/15	MK, NK, MŠMT, NTK		2021-2027	4 000 000	28 000
60	Propagovat a využívat otevřená úložiště a open access pro přístup k publikovaným recenzovaným výsledkům výzkumu a vývoje	B16	NTK, NK, MZK, AKVŠ ad.		2021-2027		
61	Podporovat kooperativní tvorbu národních, regionálních a oborových bibliografií s návazností na faktografické, plnotextové a multimediální zdroje	B15	NK, MZK, krajské a specializované knihovny		2021-2027	30 000	30 000
62	Konstituovat a zajistit financování systému analytické národní bibliografie s centrálním pracovištěm v Národní knihovně ČR	B13/15	MK, NK		2021-2027	30 000	30 000
63	Spolupracovat v oblasti prezentace historických dokumentů, zpřístupnění plnotextových edic historických textů, přípravě standardů pro popis rukopisů a starých tisků	B13/15	NK, MZK, KNAV a knihovny s historickými fondy	VŠ, ústavy AV ČR	2021-2027		

Cíl	Opatření	Indikátory úspěšné realizace
B1	43	Objem digitalizované bohemikální vydavatelské produkce dosáhne alespoň 25 % objemu

3		tištěné
B13	43,45	Roste počet knihoven, které digitalizují svůj fond, vývoj v časové řadě
B15	44	Zpracované a aktualizované standardy pro oblast digitalizace, uchování a zpřístupnění knihovních fondů
B15	51	Zajištění provozu úložiště digitálního obsahu (LTP) včetně archivace digitálních dokumentů pro knihovny systému
B13	48	Legislativní zajištění elektronického povinného výtisku
B13	48	Vybudování a provoz systému e-depozit pro shromažďování a zpracování born-digital publikací
B13	54	Zřízení dotačního programu na podporu retrospektivní akvizice fondů významných z hlediska národního kulturního dědictví
B17	36	Zajištění dostupnosti vysokorychlostního připojení k internetu prostřednictvím knihoven, počet připojených knihoven v časové řadě

C. Trvalé uchování tradičních knihovních dokumentů

18. Dokumenty ohrožené fyzickou degradací jsou stabilizovány a/nebo digitalizovány
19. Existuje kooperativní systém spolupracujících institucí pro depozitní ukládání
20. Knihovny jsou připraveny na krizové situace ohrožující životy, zdraví, majetek, životní prostředí nebo vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek.

Přehled opatření k naplnění strategických a specifických cílů

Pořadí	IMPLEMENTACE KONCEPCE	Cíl	Realizace	Spolupráce	Termín realizace (od-do)	Financování – veřejné rozpočty v tis. Kč	z toho financování MK v tis. Kč
	Trvalé uchování tradičních knihovních dokumentů						
64	Vytvořit nový dotační program na podporu ochrany fondů pro knihovny	C18	MK	NK, ÚKR	2021-2027	35 000	35 000
65	Obnovit Národní program centrální ochrany a prevence živelných katastrof	C20	NK, MK, Modrý štít atd.		2021-2027	5 000	5 000
66	Zajistit kontinuální podporu základních postupů správy a ochrany knihovních fondů s důrazem na systémově řešené odkyselování knihovních fondů, vybudovat Mezioborové metodické centrum konzervace novodobých dokumentů	C18	MK, NK, MZK		2021-2027	750 000	750 000
67	Podporovat spolupráci knihoven se složkami integrovaného záchranného systému v oblasti ochrany kulturního a znalostního bohatství, měkkých cílů apod.	C20	NK, MZK, SKIP, SDRUK, KK, knihovny a jejich provozovatelé		2021-2027		
68	Vybudovat ústřední depozitní knihovnu pro málo využívané dokumenty	C19	MK, NK, MZK	ÚKR	2021-2027	320 000	320 000
69	Vybudovat mobilní pracoviště záchrany kulturního dědictví pro operativní konzervátorské zásahy na historických i novodobých fondech	C18	MK, NK, TA ČR		2025	25 000	25 000
70	Vybudovat Národní zvukové centrum s cílem zajistit finanční a organizační podporu oblasti zpracování, digitalizace a ochrany zvukových dokumentů	C18	MK, NM	MV – Národní archiv	2021-2027	35 000	35 000
71	Vytvořit a zajistit fungování systému konverze a trvalého uchování obsahu elektronických dokumentů na pevném nosiči ("e-born")	C18	MK, NK, MZK		2021-2027	7 000	7 000

Cíl	Opatření	Indikátory úspěšné realizace
C19	68	Vybudování centrálního depozitního skladu
C1	66	Zajištění potřebných kapacit (odkyselovací linky) pro odkyselování fondů paměťových

8		institucí
C20	65,67	Roste počet knihoven, které mají zpracovanou bezpečnostní analýzu, vývoj v časové řadě
C20	65,67	Roste počet knihoven, které mají zpracovaný krizový a evakuační plán, vývoj v časové řadě

D. Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách

21. Knihovny disponují adekvátním prostorovým zajištěním pro rozvoj komunitních, vzdělávacích, kulturních aktivit a trávení volného času
22. Knihovny jsou vybaveny nejnovějšími technologiemi, které uživatelům umožňují rychlý, bezpečný a příjemný přístup k informacím a současným kulturním formám v širokém rozsahu
23. Je postavena nová budova Národní knihovny, nová budova depozitáře Moravské zemské knihovny, nové budovy Moravskoslezské vědecké knihovny a Vědecké knihovny v Olomouci

Přehled opatření k naplnění strategických a specifických cílů

Pořadí	IMPLEMENTACE KONCEPCE	Cíl	Realizace	Spolupráce	Termín realizace (od-do)	Financování – veřejné rozpočty v tis. Kč	z toho financování MK v tis. Kč
	Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách						
72	Provozovat metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven v Moravské zemské knihovně, zpracovat metodiky pro výstavbu a vybavování knihoven, budovat evidenci realizovaných projektů, organizovat semináře pro knihovny a obce	D21	MK, MZK		2021-2027	25 000	25 000
73	Podporovat vybavování knihoven ICT v oblasti služeb uživatelům (program VISK)	D22	MK, NK, knihovny a jejich provozovatelé	ÚKR	2021-2027	210 000	210 000
74	Podporovat výstavbu, rekonstrukci a vybavování knihoven jako komunitních, vzdělávacích a kulturních center, využít možnosti financování rozvoje knihoven z programu IROP, finančně podporovat investiční projekty knihoven v krajích, prostřednictvím společných memorand a smluv zajistit spolupráci na rovině ústředních orgánů státní správy a možnost dotací pro knihovny a jejich zajištění pro rozvoj komunitních a vzdělávacích činností	D21/22	MK, MPSV, kraje, provozovatelé knihoven		2021-2027		
75	Zvýšit dostupnost knihoven pro osoby ohrožené sociálním a digitálním vyloučením a zlepšit vybavení knihoven potřebnými technologiemi	D22	MK, MPSV, provozovatelé knihoven,	SKIP, SDRUK, AK VŠ, „oborové“ školy[64]	2021-2027	660 000	66 000
76	Realizovat výstavbu nové budovy Národní knihovny ČR, dostavbu depozitáře Moravské zemské knihovny, postavit budovy Moravskoslezské vědecké knihovny a Vědecké knihovny v Olomouci	D23	MK, NK, MZK, MS kraj, MSVK		2021-2027	2 000 000	MZK: 344 500 (2021-23); *Problematika novostavby Národní knihovny ČR bude řešena a vyčíslena vsamostatném materiálu pro jednání vlády*

64 Viz slovník pojmů

Cíl	Opatření	Indikátory úspěšné realizace
D21	74	Roste počet knihoven, které mají dostatečné prostorové zajištění svých vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit, vývoj v časové řadě
D22	73	Roste počet knihoven, které mají odpovídající technologické vybavení pro zajištění svých vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit, vývoj v časové řadě
D23	76	Postavena nová budova Národní knihovny ČR, nová budova depozitáře Moravské zemské knihovny v Brně a nové budovy Moravskoslezské vědecké knihovny a Vědecké knihovny v Olomouci
D22	75	Nejméně 70 % z celkového počtu evidovaných knihoven využívá služby portálu Knihovny.cz jako hlavního přístupového bodu ke službám a informačním zdrojům knihoven

E. Vzdělávání pracovníků knihoven

24. Knihovny disponují kompetentním personálem
25. Existuje efektivní systém vzdělávání pracovníků knihoven včetně jejich managementu
26. V knihovnách existují pracovní pozice specialistů na vzdělávání

Přehled opatření k naplnění strategických a specifických cílů

Pořadí	IMPLEMENTACE KONCEPCE	Cíl	Realizace	Spolupráce	Termín realizace (od-do)	Financování – veřejné rozpočty v tis. Kč	z toho financování MK v tis. Kč
	Vzdělávání pracovníků knihoven						
77	Provádět periodicky průzkumy věkové, vzdělanostní a mzdové struktury zaměstnanců knihoven, analyzovat současný systém odměňování, sledovat motivační a nefinanční odměny a benefity uplatňované v knihovnách, připravit doporučení vedoucí k nastavení systému adekvátního odměňování knihovníků a odborných pracovníků knihoven	E24	NK, MZK, KK, SKIP, SDRUK	MK	2021-2027	1 000	300
78	Podporovat profesní vzdělávání knihovníků dotačními programy MK (VISK 2, K21) a dalších ústředních orgánů státní správy, prostřednictvím krajů a obcí realizovat vzdělávání v rámci regionálních funkcí knihoven	E25	MK, kraje, NK, MZK, NTK, KK, PK, provozovatelé knihoven	MPSV SKIP, SDRUK,	2021-2027	15 000	10 000
79	Naplňovat Koncepci celoživotního vzdělávání knihovníků a dalších odborných pracovníků v knihovnách, zajistit koordinaci systému celoživotního vzdělávání v knihovnách	E25	ÚKR, NK, MZK, KK, knihovny a jejich provozovatelé	MK, SDRUK, SKIP,	2021-2027		
80	Prohloubit spolupráci knihoven a profesních sdružení s odbornými středními, vyššími odbornými a vysokými školami se studijními programy pro knihovnické povolání. Zapojovat pracovníky knihoven do	E25	SŠ, VŠ, NK, MZK, NTK, KK, specializované knihovny	MK, SKIP, SDRUK	2021-2027	250	0

	výuky specializovaných předmětů, např. historie, pomocných věd historických, restaurování						
81	Aktualizovat typové pozice v Národní soustavě povolání	E24	MK, MPSV, NK, MZK, NTK, SKIP, SDRUK		2021-2027	1 000	1 000
82	Dopracovat metodiku a obsahovou náplň rekvalifikačních kurzů pro knihovnické profesní kvalifikace na úrovni 6 a 7 podle struktury Národní soustavy povolání a hodnotících a kvalifikačních standardů podle Národní soustavy kvalifikací	E25	MK, MPSV, NK, MZK, NPI ČR, MSVK, KJM, SKIP, „oborové“ školy[65]		2021-2027	200	200
83	Rozšířit počet autorizovaných osob (zástupců) pro realizaci rekvalifikačních knihovnických zkoušek	E25	MK, NK, MZK, KK, SKIP, „oborové“ školy[66]		2021-2027		
84	Připravit metodiku pro systém inovačního vzdělávání pracovníků knihoven	E25	MK, NK, SKIP, SDRUK		2021-2027	1 500	300
85	Připravit jednotný kurz knihovnického minima formou e-learningu pro neprofesionální pracovníky knihoven	E25	NK, MZK, SKIP, SDRUK, KK		2021-2027	500	500
86	Zajišťovat a rozšiřovat nabídku celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven, motivovat k jejich kontinuálnímu profesnímu růstu (kurzy, semináře, workshopy, e-learning, webináře a další formy)	E25	NK, MZK, NTK, KK, PK, SKIP, SRUK		2021-2027		
87	Zajistit kvalitní vzdělávání knihovníků pro provoz knihovny jako vzdělávacího, kulturního a komunitního centra, rozšířit jejich kompetence a dovednosti, zaměřit se na intenzivní spolupráci s členy cílových skupin, odborníky, vzájemné síťování, uchovávání a distribuce know-how, zajistit evaluaci	E25	MK, –NPI ČR, „oborové“ školy[67], SKIP, SDRUK, AKVŠ, NK, MZK, MSVK, KJM, NTK, KK, PK, knihovny a jejich provozovatelé		2021 - 2027	2 000	1 000
88	Zavést systém vzdělávání pro management knihoven v oblasti řízení lidských zdrojů (VISK 2)	E25	MK	NK, NTK, SKIP, SDRUK, AKVŠ, „oborové“ školy[68]	2021-2027	3 000	1 000
89	Zajišťovat vzdělávání metodiků krajských a pověřených knihoven mj. v oblasti metod a cílů komunitně fungujících knihoven	E25	NK, MZK, kraje, KK, PK, SKIP		2021-2027	1 500	1 500
90	Vyhodnocovat účast pracovníků knihoven na akcích celoživotního vzdělávání	E25	NK, MZK, SKIP, SDRUK, KK, PK, knihovny	MK	2021-2027		
91	Prosazovat princip učící se organizace, vytváření pracovních míst (krátkodobých, dlouhodobých), podpora v dotačních titulech	E24	MK, MMR, MPSV, kraje, zřizovatelé, Úřady práce,		2021-2027	600 000	0

65 Viz slovník pojmů
66 Viz slovník pojmů
67 dtto
68 dtto

			SKIP, SDRUK, management a provozovatelé knihoven				
92	Podporovat stáže a praxe v knihovnách pro různé typové pozice. Podporovat stáže studentů specializovaných oborů např. historie, pomocných věd historických, restaurování v knihovnách	E24	NK, MZK, NTK, SKIP, SDRUK, AKVŠ, knihovny, „oborové“ školy[69]	MK	2021-2027	1 000	700
93	Podporovat vydávání odborné literatury včetně periodik (např. Čtenář ad.) z oblasti knihovnictví a informační vědy	E24	MK, NK, MZK, NTK, kraje, SVK v Kladně, p.o.		2021-2027	7 000	5 000

Cíl	Opatření	Indikátory úspěšné realizace
E25	79	Vznik funkčního systému celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven
E24	79	Roste podíl pracovníků knihoven s formálním oborovým knihovnickým vzděláním, vývoj v časové řadě
E24	82	Roste počet osob, které získaly osvědčení o knihovnické profesní kvalifikaci podle NSK a NSP, vývoj v časové řadě
E26	87	Roste počet knihoven, v nichž existuje pracovní pozice specialisty na vzdělávání a komunitní aktivity, a počet specialistů na vzdělávání a komunitní aktivity, vývoj v časové řadě
E25	86,88	Roste počet vzdělávacích akcí pro rozvoj pedagogických kompetencí, digitálních kompetencí, manažerských kompetencí vedoucích pracovníků, kompetencí knihvazačů a konzervátorů; počet akcí a účastníků
E24	79	Roste počet úspěšných absolventů specializovaných kurzů v oblasti knihovnictví; počet akcí a účastníků

				veřejné rozpočty	z toho MK
SOUHRN PROSTŘEDKŮ VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ v tis. Kč V LETECH 2021 - 2027				**17 837 280**	**4 451 570**

Seznam prioritních opatření – realizátor Národní knihovna České republiky

Národní knihovna České republiky je klíčovým nositelem řady úkolů uvedených v implementační části. Tato úloha vyplývá z jejího postavení centra systému knihoven, v němž vykonává koordinační,

69 dtto

odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti (§ 9 zákona č. 257/2001 Sb., knihovní zákon).

Z toho důvodu je finanční dopad směřován k Národní knihovně ČR, ve spolupráci dalších knihoven a s přínosem pro celý systém knihoven.

Níže je uveden seznam prioritních opatření, u kterých je v dlouhodobém horizontu předpoklad jejich realizace, avšak jen za předpokladu navýšení rozpočtu kapitoly či dílčího výběru realizací v případě stávajícího objemu prostředků.

		neinvestice *(v tis. Kč)*	investice *(v tis. Kč)*
Realizovat výstavbu nové budovy Národní knihovny ČR	2021-2027		*Problematika novostavby Národní knihovny ČR bude řešena a vyčíslena vsamostatném materiálu pro jednání vlády*

Provozovat a rozvíjet centralizované služby knihoven a podporovat silné oborové a regionální portály a nadstavbová interdisciplinární řešení, jakými jsou např. ANL, Národní autority, Souborný katalog ČR a další podobné služby	2021-2027	115000	35 000
Zajistit zpřístupnění digitalizovaných děl nedostupných na trhu prostřednictvím knihoven nejširší veřejnosti a vybudovat silnou infrastrukturu pro zpřístupnění, zprovoznit seznam děl nedostupných na trhu	2021-2027	5000	37 000
Vytvořit a zajistit provoz systému pro sběr, zpracování, zpřístupnění a ukládání síťových/online elektronických publikací včetně retrospektivní působnosti	2021-2027	175000	35 000
Zajistit kontinuální podporu základních postupů správy a ochrany knihovních fondů s důrazem na systémově řešené odkyselování knihovních fondů,	2021-2027	430000	320 000

vybudovat Mezioborové metodické centrum konzervace novodobých dokumentů			
Sjednávat kolektivní a hromadné licence na zpřístupnění knihovních fondů v digitální podobě	2021-2027	245000	245 000

Zajistit rozvoj a provoz systému sklízení, archivace a zpřístupnění webových stránek (především WebArchivu) včetně systému trvalého uchování	2021-2027	70000	280 000
Zajistit rozvoj a provoz infrastruktury LTP úložišť v NK; podpora přípravy LTP systému NK ČR na příjem a archivaci digitálních dokumentů ze všech knihoven v České republice včetně jejich certifikace a jejího pravidelného obnovování	2021-2027	70000	280 000
Souhrn v tis. Kč		**1 110000**	**1 232000**

Seznam prioritních opatření – realizátor Moravská zemská knihovna v Brně

Moravská zemská knihovna v Brně je klíčovým nositelem řady úkolů, uvedených v implementační části. Tato úloha vyplývá z jejího postavení knihovny zřizované ministerstvem kultury, plnící koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti dle § 10, § 11 zákona č. 257/2001 Sb., knihovní zákon, které provádí v úzké koordinaci a spolupráci s Národní knihovnou České republiky a dalšími knihovnami. Realizace úkolů koncepce Moravskou zemskou knihovnou v Brně je tak přínosem pro celý systém knihoven.

Níže je uveden seznam prioritních opatření, u kterých je v dlouhodobém horizontu předpoklad jejich realizace, avšak jen za předpokladu navýšení rozpočtu kapitoly či dílčího výběru realizací v případě stávajícího objemu prostředků.

		neinvestice *(v tis. Kč)*	investice *(v tis. Kč)*
Realizovat výstavbu a dostavbu depozitáře Šumavská (H1) Moravské zemské knihovny v Brně	2021-2023	1500	343 000

Podporovat rozvoj a zajistit dlouhodobé a stabilní financování digitálních knihoven včetně vytváření uživatelsky přívětivých aplikací, nástrojů a webových rozhraní pro jejich provozování, např. Kramerius	2021-2027	56000	14 000
Provozovat a rozvíjet centralizované služby knihoven a podporovat silné oborové a regionální portály a nadstavbová interdisciplinární řešení jako např. portál Knihovny.cz	2021-2027	56 000	7 000
Dokončit retrokonverzi/rekatalogizaci zejména centrálních (NK, MZK) a unikátních knihoven (historické fondy)	2021-2027	35 000	

Analyzovat automatizované knihovní systémy, doporučit vhodná řešení a zajistit přechod na novou generaci knihovních systémů	2021-2027	5 000	
Pokračovat v digitalizaci knihovních fondů a rozšířit ji na další typy dokumentů z oblasti kulturního dědictví (hudebniny, plakáty, pohlednice, zvukové dokumenty atd.), podporovat převod dříve pořízených dat do podoby odpovídající aktuálním standardům, spolupracovat při digitalizaci fondů a sbírek paměťových institucí a sbírek vědeckých institucí (zejména z oblasti sociálních a humanitních věd), vydávat a podporovat vydávání nekomerční české literatury ve formátu e-knih dostupných široké veřejnosti zdarma	2021-2027	98 000	
Provozovat metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven v Moravské zemské knihovně, zpracovat metodiky pro výstavbu a vybavování knihoven, budovat evidenci realizovaných projektů, organizovat semináře pro knihovny a obce	2021-2027	25 000	
Zajistit provoz Českého literárního centra	2021-2027	140 000	
Souhrn v tis. Kč		**416500**	**364000**

D. Přehled rizik

Součástí přípravy Koncepce byla podrobná analýza systému knihoven České republiky včetně jeho relevantního okolí. Pro analýzu byly využity metody, uvedené v analytické části (PEST analýza, sektorová vnitřní analýza a SWOT analýza). Výsledky a závěry těchto analýz umožnily identifikovat hlavní rizika naplňování koncepce v základních skupinách rizik (finanční, organizační, právní, technická rizika a věcné riziko).

K obecným rizikům implementace opatření koncepce v prostředí knihoven patří:

Právní rizika

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, v platném znění (knihovní zákon) vznikl před více než dvaceti lety po zásadní změně společenské situace. Vývoj společnosti si žádá jeho novelizaci, která bude reagovat na změny funkcí knihoven.

Finanční rizika

Financování představuje zásadní faktor, ovlivňující fungování knihoven. Lze jej rozdělit do tří oblastí:

1. **Financování běžného provozu knihoven** – ke slabým stránkám patří zejména nedostatečné finanční zabezpečení nákupu knihovních fondů a informačních zdrojů jako základu poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb. Výdaje na nákup neodpovídají doporučeným hodnotám stanoveným v metodickém pokynu MK k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu[70], což do značné míry omezuje schopnost knihoven reagovat v plném rozsahu na potřeby a požadavky uživatelů knihoven. Druhou limitující oblastí je mzdové ohodnocení pracovníků knihoven. Celostátní průzkumy věkové, kvalifikační a mzdové struktury pracovníků knihoven prokazují, že se mzdy v knihovnách dlouhodobě pohybují výrazně pod celostátním průměrem. Důsledkem jsou omezené možnosti knihoven zajistit strukturu pracovníků s odpovídajícím kvalifikacemi, která by garantovala zvýšené nároky na kvalitu služeb. Aktuální hrozbou v této oblasti je očekáváné snižování provozních rozpočtů knihoven v příštím období v důsledku pandemie.
2. **Financování investic ve výstavbě, rekonstrukcích a vybavení knihoven.** Hlavním záměrem Koncepce je rozšíření tradičních funkcí knihoven na vzdělávací, kulturní a komunitní centra. S tím souvisejí požadavky na rozšíření a zkvalitnění prostor knihoven včetně jejich vybavení moderními technologiemi.
3. **Dotační programy na podporu rozvoje knihoven** – prostředky stávajících dotačních programů neodpovídají rozvojovým potřebám knihoven; dlouhodobě je postrádána dotační podpora výstavby a rekonstrukcí knihoven a oblasti ochrany a dlouhodobého uchování knihovních fondů.

Organizační rizika

V České republice působí více než 6 000 knihoven, které poskytují veřejné knihovnické a informační služby. Jedná se o složitě strukturovaný systém, v jehož rámci neexistují organizačně dané hierarchické struktury - každá knihovna má svého provozovatele, který jí řídí a financuje. Knihovní zákon definuje typy knihoven a předpokládá jejich spolupráci v rámci systému knihoven. Soudržnost systému je zajištěna především spektrem metodických pokynů MK, standardů stanovených odbornými institucemi a aktivní spoluprací jednotlivých částí systému. Důležitým prvkem spolupráce jsou centrální služby financované Ministerstvem kultury a zajišťované zejména Národní knihovnou ČR a Moravskou zemskou knihovnou v Brně.

Knihovny z hlediska své působnosti sice primárně spadají do gesce Ministerstva kultury, činnosti mnohých však zasahuje do působnosti jiných ústředních orgánů státní správy či dalších subjektů veřejné správy. Jako limitující faktor spolupráce je pociťována skutečnost, že činnost knihoven není dostatečně zakotvena ve strategických materiálech rozvoje krajů a obcí i dalších orgánů státní správy.

70 Viz https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2017_metodicky-pokyn-mkdef-7674.pdf

Výše uvedená právní, finanční a organizační rizika se promítají do řady technických a věcných rizik, jejichž souhrn je uveden níže.

V průběhu analýzy bylo identifikováno celkem 25 nejvýznamnějších rizik realizace Koncepce. K eliminaci jednotlivých rizik jsou uvedena opatření, které jsou součástí kapitoly „C. Implementace Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2021 - 2027 s výhledem do roku 2030“.

Hodnocení významnosti rizik je založeno na hodnocení očekávané pravděpodobnosti výskytu jednotlivých rizik (P – hodnocení škálou 1 až 5) a jejich dopadu (materiálního i nemateriálního) na dosažení cílů Koncepce (D – hodnoceno škálou 1 až 5).

Postupy monitorování a průběžná kontrola rizik

Monitorováním implementace a její koordinací Koncepce bude pověřena Národní knihovna České republiky. K vlastní implementaci budou vytvořeny samostatné pracovní skupiny ve spolupráci s poradním orgánem ministra kultury pro oblast knihoven, Ústřední knihovnickou radou. Ministerstvo kultury bude implementaci průběžně sledovat a interně vyhodnocovat v jednoletých intervalech.

V 1. čtvrtletí r. 2021 bude v návaznosti na bod II. 1. db) usnesení vlády ze dne 23. listopadu 2016 č. 1032 předložena celková zpráva o plnění Koncepce, jejíž platnost končí v letošním roce. Její součástí bude aktualizace koncepce předkládané se zapracováním významných změn vyplývajících z nedávné společenské situace.

Vládě bude předložena první souhrnná hodnotící zpráva do 30. června 2022 a závěrečná zpráva do 30. června 2028.

Číslo	Skupina rizik	Riziko	P	D	V = P*D	Implementace	Opatření ke snížení významnosti rizika	Vlastník rizika
1	Finanční rizika	Financování knihoven nereflektuje nové potřeby uživatelů knihoven a společnosti	3	4	12	8	Stabilizovat finanční a personální zajištění výkonu regionálních funkcí a motivovat obce v péči o knihovnu, motivovat kraje, kde podpora knihoven dlouhodobě stagnuje.	Kraje, KK, MZK, AK ČR, obce, provozovatelé knihoven
2	Finanční rizika	Nedostatečné financování provozu knihoven, zejména prostředků na získávání, uchovávání a zpřístupňování knihovních fondů ze strany provozovatelů knihoven	3	3	9	22, 23	Zefektivnit komunikaci knihoven se všemi stupni veřejné správy a vytvořit spolupracující systém; Komunikovat koncepci rozvoje knihoven směrem k pracovníkům knihoven, pracovníkům veřejné správy, politikům, zřizovatelům	MK, kraje, provozovatelé knihoven

							knihoven i veřejnosti, využít mj. platforem odborných periodik (Čtenář ad.)	
3	Finanční rizika	Nedostatečná a nepřesně zacílená dotační politika státu a krajů	5	3	15	5, 53 až 55, 63, 64	Přizpůsobit dotační programy MK a dalších rezortů tak, aby podporovaly rozvoj nových služeb knihoven v oblasti přístupu ke vzdělávání, kultuře, rozvoji demokracie a komunitního života	MK, další rezorty, kraje
4	Finanční rizika	Nedostatečné investice do výstavby a vybavení knihoven	4	5	20	73	Podporovat výstavbu, rekonstrukci a vybavování knihoven jako komunitních, vzdělávacích a kulturních center, využít možnosti financování rozvoje knihoven z programu IROP, finančně podporovat investiční projekty knihoven v krajích, prostřednictvím společných memorand a smluv zajistit spolupráci na rovině rezortů a možnost dotací pro knihovny a jejich zajištění pro rozvoj komunitních a vzdělávacích činností	MK, MZK, MMR, kraje, knihovny a jejich provozovatele
5	Finanční rizika	Nedostatečné finanční a personální zajištění centralizovaných služeb	3	5	15	27	Provozovat a rozvíjet centralizované služby knihoven a podporovat silné oborové a regionální portály a nadstavbová interdisciplinární řešení jako např. portál Knihovny.cz, ANL, CENTRAL, Národní autority, Souborný katalog ČR ad.	MK, MZK, NK, SDRUK, provozovatelé knihoven

6	Právní rizika	Knihovny nejsou legislativně zakotveny jako vzdělávací instituce a nejsou tak veřejností vnímány - novela zákona č. 257/2001 Sb.	3	4	12	1, 3	Novelizovat zákon č. 257/2001 Sb. a rozšířit úlohu knihoven jako vzdělávacích, kulturních a komunitních center.	MK
7	Právní rizika	Legislativně není zajištěn sběr, zpracování, uchování a zpřístupnění online dokumentů (e-depozit)	2	3	6	48, 52	Dokončit proces legislativy povinného výtisku elektronických publikací a vytvořit a zajistit provoz systému pro jejich sběr, zpracování, zpřístupnění a ukládání včetně retrospektivní působnosti	MK, NK, příjemci povinného výtisku
8	Věcné riziko	Situace na trhu práce (nízké mzdy ve veřejném sektoru)	4	5	20	76	Provádět periodicky průzkumy věkové, vzdělanostní a mzdové struktury zaměstnanců knihoven, analyzovat současný systém odměňování, sledovat motivační a nefinanční odměny a benefity uplatňované v knihovnách, připravit doporučení vedoucí k nastavení systému adekvátního odměňování knihovníků a odborných pracovníků knihoven	MK, NK, MZK, KK, SKIP, SDRUK
9	Věcné riziko	Neschopnost zajistit odpovídající finanční ohodnocení odborných pracovníků	4	4	16	76	Provádět periodicky průzkumy věkové, vzdělanostní a mzdové struktury zaměstnanců	Provozovatelé knihoven

							knihoven, analyzovat současný systém odměňování, sledovat motivační a nefinanční odměny a benefity uplatňované v knihovnách, připravit doporučení vedoucí k nastavení systému adekvátního odměňování knihovníků a odborných pracovníků knihoven	
10	Věcné riziko	Nízká ochota některých zaměstnanců k inovacím a dalšímu vzdělávání	3	3	9	90, 91	Prosazovat princip učící se organizace, vytváření pracovních míst (krátkodobých, dlouhodobých), podpora v dotačních titulech Podporovat stáže a praxe v knihovnách pro různé typové pozice. Podporovat stáže studentů specializovaných oborů např. historie, pomocných věd historických, restaurování v knihovnách	MK, MMR, MPSV, kraje, zřizovatelé, Úřady práce, SKIP, SDRUK, management a provozovatelé knihoven
11	Věcné riziko	Nedostatek pracovníků s potřebnými pedagogickými či andragogickými kompetencemi	3	3	9	86	Zajistit kvalitní vzdělávání knihovníků pro provoz knihovny jako vzdělávacího, kulturního a komunitního centra, rozšířit jejich kompetence a dovednosti, zaměřit se na intenzivní spolupráci s členy cílových skupin, odborníky, vzájemné síťování, uchovávání a distribuce know-	MK, NPI ČR, „oborové“ školy, SKIP, SDRUK, AKVŠ, NK, MZK, MSVK, KJM, KK, PK, knihovny a jejich provozovatelé

							how, zajistit evaluaci	
12	Věcné riziko	Nedostatečná podpora vzdělávání managementu knihoven	3	3	9	87	Zavést systém vzdělávání pro management knihoven v oblasti řízení lidských zdrojů (VISK 2)	MK, NK, SKIP, SDRUK, AKVŠ, „oborové“ školy
13	Věcné riziko	Nedostatečné kompetence v oblasti vědecké komunikace u pracovníků působících ve vysokoškolských knihovnách	3	3	9	83	Připravit metodiku pro systém inovačního vzdělávání pracovníků knihoven	MK, NK, SKIP, SDRUK
14	Věcné riziko	Růst konkurence v nabídce komerčního a nekomerčního vzdělávání, online vzdělávání, dochází k poklesu informační hodnoty knihoven	2	3	6	11, 16, 13	Rozvíjet a podporovat vzdělávací funkce knihoven zejména v oblasti celoživotního a občanského vzdělávání ve spolupráci se vzdělávacími institucemi a dalšími partnery na celostátní, regionální a lokální úrovni, se zvláštní pozorností na oblast čtenářství, čtenářské gramotnosti, informační gramotnosti, digitální kompetence a občanské vzdělávání; podporovat mezigenerační dialog a neformální vzdělávání všech věkových skupin uživatelů (např. Univerzita 3. věku) Zpracovat standard, metodiku a evaluační nástroje pro přípravu vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí v knihovnách	MK, MŠMT, MPSV a další resorty, SKIP, SDRUK, AKVŠ, knihovny a jejich provozovatelé, „oborové“ školy, lokální aktéři
15	Věcné riziko	Knihovny nabízejí málo atraktivního a aktuálního elektronického obsahu	3	3	9	58	Podporovat zajištění elektronických informačních zdrojů (včetně e-knih) pro	MK, NK, MŠMT

							výzkum, vývoj i veřejnost	
16	Věcné riziko	Nedostatečně využívané digitální zdroje a nástroje, nekvalitní připojení k internetu	2	2	4	36, 72, 74	Podporovat vysokorychlostní připojení knihoven k internetu jako základního předpokladu pro rozvoj digitálních služeb knihoven – zapojení do strategie Digitální Česko, Podporovat vybavování knihoven ICT v oblasti služeb uživatelům (program VISK), Zvýšit dostupnost knihoven pro osoby ohrožené sociálním a digitálním vyloučením a zlepšit vybavení knihoven potřebnými technologiemi	MK, MPO, provozovatelé knihoven
17	Technická rizika	Málo budov vystavěných přímo pro účely knihovny, působení knihoven ve starých nevyhovujících budovách, problémy při realizaci nových staveb	4	4	16	71, 75	Provozovat metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven v Moravské zemské knihovně, zpracovat metodiky pro výstavbu a vybavování knihoven, budovat evidenci realizovaných projektů, organizovat semináře pro knihovny a obce Realizovat výstavbu nové budovy Národní knihovny ČR, dostavbu depozitáře Moravské zemské knihovny, postavit budovy Moravskoslezské vědecké knihovny a Vědecké knihovny v	MK, MZK, NK, MPSV, kraje, knihovny a jejich provozovatele

							Olomouci	
18	Technická rizika	Nedostatečné prostory pro komunitní a vzdělávací aktivity, nedostatečné vybavení knihoven potřebnými technologiemi, jejich pomalá obnova	4	4	16	73	Podporovat výstavbu, rekonstrukci a vybavování knihoven jako komunitních, vzdělávacích a kulturních center, využít možnosti financování rozvoje knihoven z programu IROP, finančně podporovat investiční projekty knihoven v krajích, prostřednictvím společných memorand a smluv zajistit spolupráci na rovině rezortů a možnost dotací pro knihovny a jejich zajištění pro rozvoj komunitních a vzdělávacích činností	MK, MZK, NK, MPSV, kraje, knihovny a jejich provozovatele
19	Technická rizika	Ohrožení fyzických dokumentů	3	5	15	66	Podporovat spolupráci knihoven se složkami integrovaného záchranného systému v oblasti ochrany kulturního a znalostního bohatství, měkkých cílů apod.	NK, MZK, SKIP, SDRUK, KK, knihovny a jejich provozovatelé
20	Technická rizika	Nedostatečná kapacita pro dlouhodobé uchování tištěného i digitálního obsahu, chybí národní systém depozitního ukládání fyzických fondů	3	5	15	51, 65, 67	Zajistit provoz a rozvoj infrastruktury LTP úložišť v NK a největších knihovnách. Podpora přípravy LTP systému NK ČR na příjem a archivaci digitálních dokumentů ze všech knihoven v ČR včetně jejich certifikace a jejího pravidelného obnovování. Zajistit kontinuální podporu základních	MK, NK, MZK, KNAV, specializované knihovny, krajské knihovny

							postupů správy a ochrany knihovních fondů s důrazem na systémově řešené odkyselování knihovních fondů, vybudovat Mezioborové metodické centrum konzervace novodobých dokumentů. Vybudovat ústřední depozitní knihovnu pro málo využívané dokumenty.	
21	Organizační rizika	Není dostatečně rozvinuta spolupráce mezi ústředními orgány státní správy ve vztahu ke knihovnám	4	4	16	4, 3	Uzavřít Memorandum o spolupráci mezi MK a MŠMT, případně dalšími rezorty, ustavit meziresortní pracovní skupiny, které zmapují možnosti využití systému knihoven a veřejných knihovnických a informačních služeb při realizaci resortních strategických dokumentů, včetně MAP, MAS, KAP (čtenářská, informační a digitální gramotnost, podpora rodiny, práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením, seniory, integrace cizinců, mezigenerační dialog, občanské vzdělávání, spolehlivost a pravdivost informací, podpora komunitního života)	MK, MŠMT, MMR a další rezorty
22	Organizační rizika	Absence systémové spolupráce knihoven s veřejnou správou a samosprávou	3	3	9	7	Ustavit pracovní skupinu pro spolupráci krajů a obcí na podporu služeb knihoven v přístupu ke	MK, AK, SMO, SMS, NSZM, SPOV a další sdružení provozovatelů

							vzdělávání, kultuře, rozvoji demokracie a komunitního života	knihoven
23	Organizační rizika	Knihovny nejsou dostatečně zakotveny v strategických materiálech rozvoje obcí a krajů	4	4	16	6	Zahrnout oblast rozvoje knihoven do strategií a rozvojových plánů krajů a obcí s důrazem na podporu služeb knihoven v přístupu ke vzdělávání, kultuře, rozvoji demokracie a komunitního života. Využívat potenciál sítě knihoven pro oblast e-governmentu, smart cities apod.	Kraje, AK ČR, obce, SMO, SMS, NSZM, SPOV a další sdružení provozovatelů knihoven
24	Organizační rizika	Vzdělávací a komunitní role knihoven nejsou cíleně podporovány provozovateli	3	4	12	10,11, 15	Zpracovat a pravidelně aktualizovat koncepce rozvoje knihovny v místě/instituci, které jsou oponovány zastupitelstvem a veřejností	Knihovny, provozovatelé knihoven, obce, MZK, KK, PK, SKIP, SDRUK
25	Organizační rizika	Roztříštěný marketing služeb, nedostatečné průzkumy uživatelských potřeb na lokální úrovni včetně vyhodnocování efektivity, chybějící průzkumy vzdělávacích a informačních potřeb komunity	2	2	4	13, 19, 22, 23, 25	Zajistit pro systém knihoven marketing, public relations, propagaci na centrální úrovni se zaměřením na vzdělávací, kulturní a komunitní aktivit knihoven, poskytovat PR služby knihovnám bez profesionálního zázemí, podporovat spolupráci s dodavateli a realizátory marketingových kampaní z komerčního prostředí	MK, SKIP, SDRUK

Použité zkratky

AK ČR	Asociace krajů České republiky
AKVŠ	Asociace knihoven vysokých škol ČR
AMG	Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s.
AV ČR	Akademie věd České republiky
CENTRAL	Projekt katalogizace beletrie pro knihovny ČR
DNNT	Díla nedostupná na trhu
EIZ	Elektronické informační zdroje
GAČR	Grantová agentura ČR
HR	Human resources, lidské zdroje, personalistika
IFLA	International Federation of Library Associations, Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí
IZS	Integrovaný záchranný systém
KAP	Krajský akční plán
KISK	Katedra informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
KJM	Knihovna Jiřího Mahena v Brně
KK	Krajská knihovna
KNAV	Knihovna Akademie věd ČR
LTP	Long term preservation, dlouhodobé ukládání dokumentů
MAP	Místní akční plán rozvoje vzdělávání
MAS	Místní akční skupina
MK	Ministerstvo kultury ČR
MLP	Městská knihovna v Praze
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MSVK	Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MV	Ministerstvo vnitra ČR
MZd	Ministerstvo zdravotnictví ČR
MZe	Ministerstvo zemědělství ČR
MZK	Moravská zemská knihovna v Brně
NIPOS	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
NK	Národní knihovna České republiky
NM	Národní muzeum
NPI ČR	Národní pedagogický institut České republiky
NSK	Národní soustava kvalifikací
NSP	Národní soustava povolání
NSZM	Národní síť Zdravých měst České republiky
NTK	Národní technická knihovna
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development, Organizace pro hospodářskou

	spolupráci a rozvoj
PISA	Programme for International Student Assessment, Program pro mezinárodní vyhodnocení studentů
Pověřená knihovna (PK)	Základní knihovna zapsaná v evidenci knihoven MK, která na základě smlouvy s krajskou knihovnou plní regionální funkce na určitém území
PR	Public relations, vztahy s veřejností
RFID	Radio Frequency Identification, Identifikace založená na rádiové frekvenci
RVP	Rámcové vzdělávací programy
RVVI	Rada pro výzkum, vývoj a inovace
SČKN	Svaz českých knihkupců a nakladatelů
SDRUK	Sdružení knihoven ČR
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR
SMO	Sdružení měst a obcí České republiky
SMS	Sdružení místních samospráv České republiky
SPOV	Spolek pro obnovu venkova
SŠ	Střední škola
TAČR	Technologická agentura ČR
TED	Technology, Entertainment, Design, celosvětová síť konferencí
ÚISK	Ústav informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy
ÚKR	Ústřední knihovnická rada, poradní orgán ministra kultury
UZS	Unie zaměstnavatelských svazů ČR
VISK	Veřejné informační služby knihoven, program Ministerstva kultury
VOŠ	Vyšší odborná škola
ZŠ	Základní škola

SLOVNÍK pojmů

Celoživotní učení
Celoživotní učení představuje zásadní koncepční změnu v pojetí vzdělávání, jeho organizačního principu, kdy všechny možnosti učení jedince – ve formalizovaném rámci, tedy ve školských institucích, v zařízeních odborné přípravy, terciárním vzdělávání, vzdělávání dospělých, a také v prostředí neformálním, tedy doma, v práci a v jiných společenských celcích – jsou chápány jako jediný propojený celek, který dovoluje rozmanité a četné přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním a umožňuje získávat stejné kvalifikace a kompetence různými cestami a kdykoli během života. Celoživotní učení je v ideálním pojetí považováno za nepřetržitý proces, ve skutečnosti jde spíše o neustálou připravenost a motivovanost člověka od nejútlejšího věku po celý život se učit než o neustálé studium. Vychází se přitom ze zásady, že konkrétní získané kompetence nejsou tak cenné jako schopnost učit se. Mluví se tedy spíše o celoživotním učení, nikoliv vzdělávání, čímž se zdůrazňuje význam i takových učebních aktivit každého jedince, které nemají organizovaný ráz, tzn. samostatného učení, učení při práci apod. Celoživotní učení je součástí způsobu života typického pro stav lidské civilizace, který nazýváme učící se společnost.

Celoživotní vzdělávání
Celoživotní vzdělávání vyjadřuje většinou institucionálně probíhající vzdělávání, zakončené certifikací. V českém prostředí se termín celoživotní vzdělávání (lifelong education) obecně ukotvil dříve než nyní převažující pojem celoživotní učení (lifelong learning).

Čtenářská gramotnost
Čtenářská gramotnost (dle OECD) je schopnost jedince porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určených cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do společnosti. Čtenářská gramotnost je jednou z podoblastí funkční gramotnosti.

Digitální kompetence
Digitální kompetence zastřešují schopnost sebejistě, kriticky a tvořivě využívat digitální technologie k dosažení cílů vztahujících se k práci, učení, zábavě či k zapojení do společnosti. Lze je rozdělit na kompetence spjaté s ovládáním dané digitální technologie a na kompetence vztahující se na práci s obsahem.

Digitální propast
Digitální propast je bariéra bránící digitálně vyloučeným jedincům začlenit se do moderní společnosti. Bariéra může být fyzická, psychická, sociální nebo materiální a může vzniknout z různých příčin.

Digitální technologie
Jedná se o významově široký pojem, jímž se rozumí jednak digitální zařízení – například tablety, chytré telefony, notebooky, servery, jednak software – například modelovací či simulační programy, dále také aktivity na síti, například encyklopedie, specializované sociální sítě pro učení, cloudové kanceláře, systémy pro řízení výuky, masivní otevřené online kurzy, webináře apod.

Digitální zdroje
Termín bývá obvykle používán pro jakýkoli obsah publikovaný online ve formě zpracovatelné digitálním zařízením. Pro potřeby rozvíjení digitálních kompetencí se rozlišuje mezi digitálními zdroji a daty. Digitálním zdrojem je obsah srozumitelný člověku a okamžitě použitelný (např. výukový materiál), zatímco data je třeba před použitím analyzovat a interpretovat.

Dobrovolník
Dobrovolníci jsou lidé, kteří bez nároku na finanční odměnu věnují svůj čas, energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí. Dobrovolník však nenahrazuje práci zaměstnanců v knihovně.

Evaluační činnosti
Jedná se o veškeré plánované a cílené aktivity směřující k ověřování, měření, posuzování a hodnocení výsledků a změn dosažených ve všech činnostech vzdělávací instituce.

Formální vzdělávání
Formální vzdělávání je vzdělávání realizované ve vzdělávacích institucích, zpravidla školách. Jeho funkce, cíle, obsahy, organizační formy a způsoby hodnocení jsou definovány a legislativně vymezeny. Zahrnuje na sebe navazující vzdělávací stupně (od předškolního po vysokoškolský), jejichž absolvování je potvrzeno legislativně vymezeným osvědčením (vysvědčením, diplomem apod.).

Funkční gramotnost
Funkční gramotnost zahrnuje znalosti, dovednosti a postoje, které jsou potřebné k plné participaci jedince na hospodářském, společenském a kulturním životě společnosti. Závisí na kontextu dané společnosti a ukazuje, že individuální gramotnost jedince nemusí dostačovat pro jeho fungování ve společnosti. Funkční gramotnost se týká dospělých (většinou nad 15 let). Funkčně gramotný člověk může být zapojen do všech aktivit, ve kterých je pro efektivní fungování v jeho skupině a komunitě vyžadována gramotnost a jež mu umožňují pokračovat ve využívání čtení, psaní a počítání při rozvíjení individuálních znalostí a potenciálu. (volně dle UNESCO, 1978). Funkční gramotnost je (od r. 1955) členěna do tří složek: literární, dokumentové a numerické.

Gramotnost
Gramotností je schopnost uplatnit získané vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty vázané na konkrétní vzdělávací obsahy při řešení životních situací a problémů reálného světa, s nimiž se jedinec (typicky žák) potýká či pravděpodobně bude potýkat. Zvyšování dovedností v oblasti základních gramotností vytváří předpoklady k úspěšnému celoživotnímu učení i k tomu, aby žáci a mladí lidé zažívali úspěch ve škole i pracovním životě.

Informační gramotnost
Informační gramotnost je (dle ČŠI) „schopnost (1) identifikovat a specifikovat potřebu informací v problémové situaci, (2) najít, získat, posoudit a vhodně použít informace s přihlédnutím k jejich charakteru a obsahu, (3) zpracovat informace a využít je k znázornění (modelování) problému, (4) používat vhodné pracovní postupy (algoritmy) při efektivním řešení problémů, (5) účinně spolupracovat v procesu získávání a zpracování informací s ostatními, (6) vhodným způsobem informace i výsledky práce prezentovat a sdílet, (7) při práci dodržovat etická pravidla, zásady bezpečnosti a právní normy, (8) to vše s využitím potenciálu digitálních technologií za účelem dosažení osobních, sociálních a vzdělávacích cílů.“

Informační technologie
Jedná se o souhrnný název pro technologie, které mají vztah ke shromažďování, výměně, uchování, zpracování a zpřístupnění informací.

Informální učení
Informální učení je chápáno jako proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině, ve volném čase. Zahrnuje také sebevzdělávání, kdy učící se nemá možnost ověřit si nabyté znalosti. Na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání je neorganizované, zpravidla nesystematické a institucionálně nekoordinované.

Klíčové kompetence
Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají, jsou multifunkční, mají nadpředmětovou podobu a lze je získat jako výsledek celkového procesu vzdělávání a učení se. K jejich utváření a rozvíjení směřuje a přispívá veškerý vzdělávací obsah školní výuky i aktivity a činnosti, které probíhají v rámci celoživotního učení.

konference TED, Khan Academy
TED (zkratka ze slov „Technology, Entertainment, Design“, nověji Thinkers, Enablers, Doers“) jsou konference a platformy postavené kolem hesla „myšlenky hodné šíření“ (*ideas worth spreading*). Jedná se o vystoupení, ke kterým jsou zváni hosté z nejrůznějších oblastí vědy, techniky, umění, designu, politiky, vzdělání, kultury, byznysu, ale i občanští aktivisté a lidé, jejichž životní příběh může ostatní inspirovat.
Khan Academy (česky **Khanova škola**) je nezisková organizace zaměřená na vzdělávání. S krédem „poskytovat vysoce kvalitní vzdělání komukoli, kdekoli“ nabízí internetová stránka projektu více než 6 200 výukových videí uložených na YouTube, a to v disciplínách: matematika, fyzika, chemie, organická chemie, historie, zdravotnictví a lékařství, finančnictví, ekonomie, biologie, astronomie, kosmologie atd.

Krajský akční plán vzdělávání (KAP)
Krajský akční plán vzdělávání je strategický dokument, který stanovuje priority a jednotlivé kroky nutné

k dosažení cílů vzdělávací politiky v území na základě potřebnosti, naléhavosti, přínosů a podloženosti reálnými daty a analýzami. Je zpracováván ve spolupráci s partnery v území a ve spolupráci s odborným garantem. KAP vychází z toho, co již v kraji vzniklo, a využívá existujících výstupů při diskuzi s partnery v území, příp. po dohodě partnerů v území tyto výstupy převádí do zacílených a konkrétních aktivit. Cílem KAP je přispět na území krajů ke zlepšení řízení škol, k rozvoji hodnocení kvality vzdělávání a plánování strategických kroků vedoucích ke zvýšení kvality vzdělávací soustavy kraje i jednotlivých škol.

Místně zakotvené učení
Místně zakotvené učení je takový způsob vzdělávání, které využívá jako jednotící koncept pro výuku všechny souvislosti místního prostředí - přírodní, kulturní, historické nebo sociopolitické, akcentuje občanskou participaci na projektech praktického významu pro obec nebo komunitu, vytváří sociální kapitál a podporuje rozvoj místních partnerství ve všech oblastech celoživotního vzdělávání.

Místní akční plán rozvoje vzdělávání (MAP)
Místní akční plán rozvoje vzdělávání je strategický dokument, který jako produkt spolupráce partnerů v území stanovuje priority a jednotlivé kroky nutné k dosažení cílů vzdělávací politiky na území obcí s rozšířenou působností (ORP). MAP vychází zejména z potřeb zjištěných v území na základě vlastních lokálních šetření, stávajících analýz v území a reálných dat. Realizace MAP umožňuje sdílení příkladů dobré praxe a spolupráci mezi jednotlivými cílovými aktéry (školskými zařízeními, jejich zřizovateli, dětmi a žáky, rodiči dětí a žáků, pedagogickými pracovníky, veřejností apod.).

Místní akční skupina (MAS)
Místní akční skupina je na politickém rozhodování nezávislé místní společenství občanů, neziskových organizací, soukromé podnikatelské sféry a veřejné správy (obcí, svazků obcí a institucí veřejné moci), které zastupují místní socioekonomické zájmy – veřejné i soukromé. Spolupracuje na rozvoji venkova, zemědělství a získávání finanční podpory z EU a z národních programů pro svůj region. Základním cílem MAS je zlepšování kvality života a životního prostředí ve venkovských oblastech.

Neformální vzdělávání
Jedná se o vzdělávání zaměřené na získání vědomostí, dovedností a kompetencí, které mohou účastníkovi zlepšit jeho společenské i pracovní uplatnění. Je záměrné, ale dobrovolné, probíhá v řadě rozmanitých prostředí a situací, v nichž vyučování, odborná příprava a učení nemusí být nutně jedinou či hlavní oblastí činnosti. Aktivity a kurzy jsou naplánované, ale zřídkakdy strukturované jako tradiční vyučovací hodiny nebo předměty. Nutnou podmínkou pro realizaci tohoto druhu vzdělávání je účast odborného lektora, učitele či proškoleného vedoucího. Neformální vzdělávání je poskytováno v zařízeních zaměstnavatelů, soukromých vzdělávacích institucích, nestátních neziskových organizacích, dalších organizacích realizujících volnočasové aktivity, ve školských zařízeních apod. Neformální vzdělávání nevede k získání uceleného stupně vzdělání.

„Oborové“ školy
Označením se míní střední, vyšší odborné a vysoké školy připravující žáky a studenty pro uplatnění v knihovnictví, publicistice a informatice.

Rámcový vzdělávací program (RVP)
Rámcové vzdělávací programy jsou kurikulární dokumenty státní úrovně, které normativně stanoví obecný rámec pro jednotlivé etapy vzdělávání a jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Vymezují cílové zaměření vzdělávání na daném stupni nebo pro daný obor vzdělávání a očekávané výstupy. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Speciální vzdělávací potřeby (SVP)
Školský zákon vymezuje v § 16 dítě, žáka a studenta se SVP jakožto osobu, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Tato opatření jsou žákům se SVP poskytována bezplatně.

Společné vzdělávání (inkluze)
Společné vzdělávání (inkluzivní vzdělávání/inkluze) dětí, žáků a studentů v rámci hlavního vzdělávacího proudu lze obecně charakterizovat jako zařazování všech žáků do běžné školy, která je na to patřičně připravena. V ČR je společné vzdělávání koncipováno tak, aby byly vytvořeny lepší podmínky pro vzdělávání všech žáků, tedy i žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v „běžných“ školách nebo ve třídě zřízené v běžné škole za pomoci podpůrných opatření, ale současně s existencí speciálního vzdělávání. Neruší se systém vzdělávání žáků s mentálním postižením. Nadále je možné beze změny vzdělávat žáky se středně těžkým a těžkým mentálním postižením. Od 1. září 2016 školský zákon garantuje žákům právo na tzv. podpůrná opatření (§ 16), která jim pomohou překonat jejich znevýhodnění (např. sociálně znevýhodněné a kulturně odlišné prostředí, zdravotní postižení) nebo jejich mimořádné nadání apod. Nejde pouze o umístění žáka s potřebou podpory ve vzdělávání do běžné školy, ale spíše o přizpůsobení školy potřebám dítěte. Důraz je kladen na kvalitu vzdělávání a zdůrazňuje prospěch pro obě strany. Složení kolektivu je heterogenní – v jedné třídě se tak spolu vzdělávají žáci tzv. intaktní se žáky se zdravotním postižením, žáky nadanými, žáky cizinci nebo jiného etnika apod.

Školské zařízení
Školské zařízení poskytuje služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťuje ústavní a ochrannou výchovu či preventivně výchovnou péči. Dle funkce se rozlišují zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum), školská zařízení pro zájmové vzdělávání (středisko volného času, školní klub, školní družina), školská účelová zařízení (středisko služeb školám, školní hospodářství, středisko praktického vyučování, školní knihovna, plavecká škola), školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči.

Udržitelný rozvoj
Udržitelný rozvoj bývá nejčastěji definován jako takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby (OSN, 1987). Jedná se o komplexní soubor strategií, který umožňuje uspokojovat lidské potřeby při plném respektování environmentálních limitů. Nelze ho tudíž ztotožňovat s nekonečným (ekonomickým) růstem, který ostatně není v uzavřeném systému omezených zdrojů trvale možný. Koncept udržitelného rozvoje upozorňuje na nezbytnost souběžného rozvoje lidských společností v ekonomické, ekologické i sociálně-politické oblasti.

Seznam zdrojů

BASON, Christian. *Leading Public Sector Innovation: Co-creating for a Better Society*. Bristol: Policy Press, 2010. 278 s. ISBN 9781847426338.

CERNIŇÁKOVÁ Eva, HUBATKOVÁ SELUCKÁ Helena, HOUŠKOVÁ Zlata, KOŘÍNKOVÁ Marcela a Kateřina NEKOLOVÁ. *Rovný přístup Standard Handicap Friendly: Metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením* [online]. Národní knihovna. Knihovnický institut, Praha 2014 [cit.29.1.2020]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/aktualizovana-verze-publikace-rovny-pristup.-standard-handicap-friendly-2019.

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Mezinárodní šetření PISA 2018: Národní zpráva* [online]. Praha, 2019 [cit. 28.1.2020]. 71 s. ISBN 978-80-88087-24-3. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%c3%a1rodn%c3%ad%20%c5%a1et%c5%99en%c3%ad/PISA_2018_narodni_zprava.pdf.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Aktuální populační vývoj v kostce. *Český statistický úřad* [online]. Aktualizováno 21.01.2020 [cit. 29.1.2020] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Cizinci: Počet cizinců. *Český statistický úřad* [online]. Aktualizováno 10.01.2020. [cit. 29.1.2020] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Počítačové dovednosti. *Český statistický úřad* [online]. 2017 [cit. 29.1.2020] Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/83108604/pocitacove_dovednosti_v_cr.pdf/

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel. *Český statistický úřad* [online]. 21. března 2019 [cit. 29.1.2020]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/prijmova-chudoba-ohrozuje-necelou-desetinu-obyvatel.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj obyvatelstva České republiky 2018* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2019. ISBN 978-80-250-2954-1 [cit. 29.1.2020]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/91917384/13006919.pdf/d16e1b99-3406-462e-a522-f421103d8684?version=1.2.

DZURILLA, Vladimír. *Digitální Česko: Vládní program digitalizace České republiky 2018+* [online]. Praha: Úřad vlády, 2018 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/soubor/vladni-program-digitalizace-ceske-republiky-2018-digitalni-cesko-uvodni-dokument.aspx

DZURILLA Vladimír, Petr OČKO a kol. *Digitální ekonomika a společnost: Vládní program digitalizace České republiky 2018+* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 20.9.2018 [cit. 28. 1. 2020]. Projekt Vládní program Digitální Česko. Dostupné z: https://www.digitalnicesko.cz/wp-content/uploads/2019/04/03_Program-Digit%C3%A1ln%C3%AD-%C4%8Cesko_Digit%C3%A1ln%C3%AD-ekonomika-a-spole%C4%8Dnost.pdf.

EVROPSKÁ KOMISE. *Bílá kniha o budoucnosti Evropy: Úvahy a scénáře pro EU27 v roce 2025* [online]. 1. března 2017. 32 s. ISBN: 978-92-79-67650-5. DOI 10.2775/29312 [cit. 28.1.2020]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/bila_kniha_o_budoucnosti_evropy_cs.pdf.

FISCHER Jakub, Kristýna VLTAVSKÁ a kol. *EUROSTUDENT VI: Základní výsledky šetření postojů a životních podmínek studentů vysokých škol v České republice* [online]. Praha: Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, říjen 2016 [cit. 28.1.2020]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/odbor_30/TF/Analyticke_materialy/Eurostudent/E_VI_zaverecna_zprava.pdf.

IFLA (INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND INSTITUTIONS). *Global Vision Report Summary: Top 10 Highlights and Opportunities* [online]. [2019]. Poster [cit. 28.1.2020]. Dostupné z: https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/04-global-vision-report-summary-english.pdf

JEŽKOVÁ, Zuzana. Cesta ke komunitní knihovně. *Duha: Informace o knihách a knihovnách z moravy* [online]. 2015, 29(3) [cit. 2020-01-26]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: http://duha.mzk.cz/clanky/cesta-ke-komunitni-knihovne.

KAISER Frans, Ben JONGBLOED, Martin UNGER a Nadine ZEEMAN. *Dropout and Completion in Higher Education in Europe: Annex 4: National Study Success Profiles* [online]. European Union, 2015 [cit. 28.1.2020]. 46 S. ISBN 978-92-79-52356-4.DOI 10.2766/085754. Dostupné z: http://publications.europa.eu/resource/cellar/12be15b0-0dce-11e6-ba9a-01aa75ed71a1.0001.01/DOC_1

Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků [online]. 2016 [cit.28.1.2020]. Zpráva pracovní skupiny Sekce vzdělávání SKIP. Schváleno Ústřední knihovnickou radou ČR na 38. zasedání dne 5. 12. 2016. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/celozivotni-vzdelavani/koncepce-czv/view?searchterm=C%C5%BDV+kniho.

Kapitola 1.6. Kultura. *Strategický rámec: Česká republika 2030* [online]. [2017]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/strategie/kapitoly-strategie/lide-a-spolecnost/1-6-kultura/.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce* [online]. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008 [cit. 2020-01-29]. ISBN 978-80-7367-368-0.

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven [online]. Moravská zemská knihovna, © 2018 [cit.29.1.2020]. Dostupné z: https://mcvrk.mzk.cz/.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA V PRAZE. Roi: Měření efektivity vynaložených prostředků ve veřejné knihovně. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze [b.r.] [cit. 28.1.2020]. Dostupné z: https://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/roi/.

MINISTERSTVO KULTURY. *Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky* [online]. 2019 [cit 29.1.2020]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_vkis 11473.pdf

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. Národní orgán pro koordinaci. *Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020: Podklad pro dohodu o partnerství pro období 2021 - 2027* [online]. Praha, prosinec 2018. 54 s. [cit. 28.01.2020]. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/2b17829c-0fba-4077-8e3c-faac0689a9dc/NKR-schvalena-verze.pdf.aspx?ext=.pdf.

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. *Národní strategie umělé inteligence v České republice* [online]. Praha, [2019]. 54 s. [cit 28.1.2020]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/umela-inteligence/NAIS_kveten_2019.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Akční plán mezinárodní spolupráce ČR ve výzkumu a internacionalizaci prostředí výzkumu a vývoje v ČR na léta 2017-2020* [online]. [2016] [cit. 28.1.2020]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj-2/akcni-plan-mezinarodni-spoluprace-cr-ve-vyzkumu-a-vyvoji-a.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Hlavní směry vzdělávací politiky ČR 2030+* [online]. Praha, 31.10.2019 [cit. 28.1.2020]. 79 s. Pracovní verze ke dni 11.11.2019. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/51582/.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodický výklad Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k novele zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášené pod č. 197/2014 Sb.* [2015] [cit. 28.1.2020]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/dokumenty-3/novela-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich. .

MINISTERSTVO VNITRA. Čtvrtletní zprávy o extremismu Odboru bezpečnostní politiky MV. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. 24. dubna 2019 [cit. 29.1.2018]. Dostupné z:https://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-extremismu-odboru-bezpecnostni-politiky-mv.aspx.

NIPOS (NÁRODNÍ INFORMAČNÍ A PORADENSKÉ STŘEDISKO PRO KULTURU). *Knihovny 2018: Výběr ze základních statistických údajů o kultuře v České republice* [online]. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Centrum informací a statistik, [2019] [cit. 28.1.2020]. Dostupné z:

https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2019/10/Statistika_2018_KNIHOVNY.pdf

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky* [online]. Národní knihovna. Knihovnický institut, 2012 [cit.29.1.2020]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Doporuceni_Vystavba_07_05_2012DEF.pdf.

NÁRODNÍ KNIHOVNA. *Standard pro dobrý knihovní fond: Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky* [online]. Praha: Národní knihovna. Knihovnický institut, 2017. ISBN 978-80-7050-691-2 [cit.29.1.2020]. Dostupné z. https://ipk.nkp.cz/docs/standard-pro-dobry-knihovni-fond.

OLIVEIRA, Silas M. The academic library's role in student retention: a review of the literature. *Library Review* [online]. July 2017, 66 (4/5), s. 310-327 [cit. 28.1.2020]. ISSN 0024-2535. DOI 10.1108/LR-12-2016-0102. Dostupné z: Emerald Insight.

OECD. Centre for Educational Research and Innovation. *Trends Shaping Education 2019* [online]. 21 Jan 2019. 108 s. ISBN 9789264308381 [cit. 28.1.2020]. Dostupné z: https://doi.org/10.1787/trends_edu-2019-en.

PILLEROVÁ Vladana, MAZÁČOVÁ Pavlína a RICHTER Vít. *Současný stav spolupráce ve vzdělávání mezi veřejnými knihovnami a školami: Výsledky celostátního průzkumu 2019* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky, Knihovnický institut, 2019 [cit. 28.1.2019]. 56 s. ISBN 978-80-7050-720-9. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/copy_of_ZPRAVA_PRZKUM_KOLY_2019.pdf.

PRÁZOVÁ, Irena, HOMOLOVÁ Kateřina, LANDOVÁ Hana a RICHTER Vít. *České děti jako čtenáři*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-492-8.

PROTIVÍNSKÝ Tomáš a Petr ČÁP. *Občanské vzdělávání v knihovnách: Výzkum vzdělávacích preferencí návštěvníků veřejných knihoven v oblasti občanského vzdělávání dospělých*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6185-9. Analytická zpráva vytvořena ve spolupráci Centra občanského vzdělávání Masarykovy univerzity a Svazu knihovníků a informačních pracovníků České republiky. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/pruzkumy/ObcanskeVzdelavaniVknihovnach.pdf.

QUICK, Susannah, Gillian PRIOR, Ben TOOMBS, Luke TAYLOR a Rosanna CURRENTI. *Cross-European survey to measure users' perceptions of the benefits of ICT in public libraries: Final report* [online]. TNS - Bill&Melinda Foundation, 2013 [cit. 10.2.2020]. Dostupné z: https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/22718/Final%20Report%20-%20Cross-European%20Library%20Impact.pdf.

QUICK, Susannah, Gillian PRIOR, Ben TOOMBS, Luke TAYLOR a Rosanna CURRENTI. *Názory uživatelů na přínosy informačních a komunikačních technologií ve veřejných knihovnách v České republice: Závěrečná zpráva* [online]. TNS -Bill&Melinda Foundation, 2013 [cit. 28.1.2020]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/CrossEuropeanLibrariesSurveyCZE_cor.pdf.

RICHTER Vít a Vladana PILLEROVÁ. *Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven ČR 2016/2017* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2017. 57 s. Zpráva z průzkumu [cit.29.1.2020]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/copy3_of_Analza_Vzdlavani_zprva_2017_DEF.pdf.

RICHTER Vít a Vladana PILLEROVÁ. *Průzkum prostorového a technického vybavení veřejných knihoven České republiky* [online]. Národní knihovna. Knihovnický institut, 2016 [cit.29.1.2020]. Dostupné z:https://ipk.nkp.cz/docs/Zprava_Prostor_2016.pdf.

SDRUŽENÍ PRO ROZVOJ OBCÍ A REGIONŮ. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. Skripta pro odborná školení a vzdělávání pracovníků územní veřejné správy [cit.29.1.2020]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf.

SEAL, Robert A. Resource Sharing Begins at Home: Opportunities for Library Partnerships on a University Campus. *The 14th IFLA Interlending and Document Supply Conference 2015: Interlending and Document Supply Conference: Resource Sharing at the Crossroads* [online]. Istanbul, 2015 [cit. 2016-08-22]. Dostupné z: http://ecommons.luc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1036&context=lib_facpubs.

MINISTERSTVO KULTURY. *Státní kulturní politika na léta 2015 - 2020 (s výhledem do roku 2025).* Dostupné z: https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html

Strategický rámec: Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj, 2017 [cit. 28.1.2020]. 396 s. ISBN 978-80-7440-188-6. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/.

TRÁVNÍČEK Jiří. *Čtenáři a čtení v ČR (2018)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 1.10.2018. PDF z tiskové konference Národní knihovny [cit.28.1.2020]. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/images/Vyzkum_2018_prezentace.pdf.

Výroční zprávy o plnění regionálních funkcí v ČR. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2019 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/programy-podpory/regionalni-funkce-verejnych-knihoven/vyrocni-zpravy

Zákon o právu na digitální služby a o změně některých zákonů č. 12/2020 Sb. *Sbírka zákonů: Česká republika* [online]. 2020, (5) [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/print/cs/2020-12/zneni-20200201.htm?sil=1

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 25. července 2001, částka 98, s. 5683-5688. Dostupné v přepisu z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy/Zakon257.htm.

Zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních a navazující předpisy [online]. Dostupné v přepisu z: https://ipk.nkp.cz/docs/legislativa/KnihovniZakon_1919.doc. Krácený text zákona uveřejněný Národní knihovnou ČR 18. 1. 2007 byl přebrán z publikace: CALÁBEK, Leopold. *Administrativní příručka pro lidovýchovné pracovníky a knihovníky*. Praha: Masarykův lidovýchovný ústav, 1928. 2. doplněné a přepracované vydání.